

מתוך היקדמת המחבר: ועיניכם תראינה בנים בני כשתילי זרעים סביב לשלחם,
הכמים ונבונים, ובתים מלאים כל טוב, גם עושר גם כבוד לא יסופו מזרעכם

גליון

זרע שמשון המבואר

פרשת יתרו

אותיות ב • יט

דרוש מתוך הספר המסוגל 'זרע שמשון' שחברו הגאון המקובל

האלוקי חסידא קדישא רבנו שמשון חיים ב"ר

נחמן מיכאל נחמני זלה"ה

מח"ס 'זרע שמשון' ו'תולדות שמשון'

שחי לפני כ-300 שנה בתקופת האור החיים' ומקום קברו לא נודע

והבטיח שהלומד בחידושויו וספריו יזכה לישועות בבני חיי ומזוני

נלב"ע ו' אלול תקל"ט

דרוש מנוקד ומבואר בתוספת ציונים והארות

יו"ל על ידי מוסדות זרע שמשון

שע"י האיגוד העולמי להפצת תורת זרע שמשון

**יו"ל ע"י האיגוד העולמי
להפצת תורת
"זרע שמשון"**

לקבלת הגיון נא לשלוח למייל:
zera277@gmail.com

ארה"ב
הרב מנחם בנימין פאשקעס
ZERA SHIMSHON
C/O B PASKESZ 1645 48 ST
BROOKLYN NY 11204
347-496-5657
mbpaskesz@gmail.com

ארה"ק
הרב ישראל זילברברג
05271-66450

ניתן לשלוח תרומות והנצחות
לזכות ולע"ג ולקחת חלק בהוצאות
והפצת הגיונות והספרים.
ניתן להפקיד בבנק מדינת ישראל (17) סניף 635
מספר השבון 71713028 ע"ש זרע שמשון,
כמו כן ניתן לתרום בכרטיס אשראי

וזכות הצדיק ודביו תורתו הקדושים יגן מכל
צרה וצוקה, וישפיע על הלומדים ועל המסייעים
בני חיי ומוזני ועל טוב סלה
כהבטחתו
בהקדמת ספריו.

לשוחפת של ברכה בכל ית

**מוקד
זרע שמשון**

ארץ ישראל
02-80-80-500

ארה"ב
347-496-5657

הוצאת והפצת קונטרס
'זרע שמשון העבואר'
נתרם
לזכות והצלחת

**דניאל אורי
בן רגינה מלכה**

שיראה הצלחה וברכה
בלי גבול ובלי עדה בעסקי
בכל העולם
וייתקיים בו הפסוק
"ופרצת יעה וקדצה"
צפונה ונגבה"

הוצאת והפצת קונטרס
'זרע שמשון העבואר'
נתרם
לזכות והצלחת

**אהרן
בן גיטל בילא**
ובל משפחתו
ובל הנלוים אליו

לשפע ברכה
והצלחה גדולה
וסייעתא דשמיא
בכל עכל כל

פְּרִשְׁת יִתְרוֹ

ב

בְּמִדְרָשׁ רַבָּה (שמו"ר כו, ב), 'וַיֹּאמֶר אֵל מֹשֶׁה' (שמות יח, ו), הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אָמַר לְמֹשֶׁה, אָנִי הוּא הַמְקַרֵּב וְלֹא מֵרַחֵק, אָנִי קִרְבָּתִי אֶת יִתְרוֹ וְכוּ, קִרְבָּהוּ וְאֵל תִּתְקַרְּבוּ

וְהָיָה הָעוֹלָם, אָנִי הוּא הַמְקַרֵּב וְלֹא מֵרַחֵק, אָנִי שְׁקִרְבָּתִי אֶת יִתְרוֹ וְלֹא רַחֲקָתוֹ. אָדָם זֶה שְׂבָא אֶצְלְךָ, אֵינֹו בָּא

זֶרַע שְׁמוֹשׁוֹן הַמְבָאָר

ב

הַקִּב"ה צִוָּה לְמֹשֶׁה לְקַרֵּב אֶת יִתְרוֹ וּלְגַיֵּירוֹ וְלֹא לְרַחֵקוֹ

או אגרת אל משה להודיעו שהוא בא אליו. ובמדרש דרשו את הפסוק, שהקדוש ברוך הוא אמר לְמֹשֶׁה, 'אָנִי' הוּא שְׁקִרְבָּתִי וְהָיָה הָעוֹלָם - שְׂבָרָתִי אֶת הָעוֹלָם בְּשֵׁשֶׁת יָמֵי בְרָאשִׁית, עַל יְדֵי אֲמִירַת ה'עֲשֵׂה מֵאֲמֹרֹת', 'אָנִי' הוּא הַמְקַרֵּב אֶת הָאֲנָשִׁים הַרְחֹקִים אֵלַי, וְלֹא מֵרַחֵק מִמֶּנִּי שׁוֹם בְּרִיהַ שְׂבָעוֹלָם, 'אָנִי' הוּא שְׁקִרְבָּתִי אֶת יִתְרוֹ וְלֹא רַחֲקָתוֹ, וְאֵינִי מוֹדִיעֵךְ ש'חֲתָנְךָ יִתְרוֹ בָּא אֵלֶיךָ' כְּדֵי לְהַתְגַּיֵּיר, אַחֲזוּ

דקדוקים בדברי המדרש שמי שאמר והיה העולם ציוה למשה לגייר את יתרו

בתחילת פרשתנו מסופר אודות ביאת יתרו חמיו של משה, אל המדבר שבו חנו משה וכל ישראל. ובגמרא (סנהדרין זד, א)^א דרשו, שיתרו התגייר בכואו לשם. ואיתא בְּמִדְרָשׁ רַבָּה (שמו"ר כו, ב)^ב, על הפסוק (שמות יח, ו)^ג האמור לפני שיתרו הגיע למדבר, 'וַיֹּאמֶר אֵל מֹשֶׁה אָנִי חֲתָנְךָ יִתְרוֹ בָּא אֵלֶיךָ', ולפי פשוטו, יתרו שלח שליח

צִוּוֹנִים וּמְקוּדוֹת

ותיבת 'אני', היא מדברי יתרו, והיא דבוקה לתיבות 'חותנך יתרו', וכלומר, שיתרו הודיע למשה שהוא בא אצלו, וביקשו שיצא לקראתו. אמנם לפי המדרש מתפרש בדרך דרש, 'ויאמר אל משה היינו שהקב"ה אמר למשה, ותיבת 'אני' מוסבת על הקב"ה, ואינה דבוקה לתיבות 'חותנך יתרו', וכך הוא פירוש הפסוק, 'אני הוא שאמרתי והיה העולם וכו', ו'אני' מודיעך שחותנך יתרו בא אליך, ו'אני' מבקש ממך שתצא לקראתו ותכבדהו. על פי עין יוסף. וראה יפה תואר השלם (ד"ה ויאמר) הטעם שדרשו כן בפסוק. ה. בשפתי כהן (בפרשתנו ד"ה ויאמר אל) כתב וזה לשונו, או יאמר 'אני חותנך יתרו בא אליך', שהשכינה נקראת 'אני' שנאמר (ישעיהו מב, ח), 'אני ה' הוא שמי', אמר לו, חותנך בא אליך, ע"כ. ועיי"ש שכתב שאחרי שכתב זה, מצא סמך לדבריו מהמדרש, וכוונתו לדברי המדרש המובא כאן. ו. כפי שיבואר להלן. ז. מלשון המדרש משמע,

א. לשן הגמרא וביאורו, יובאו בהמשך דברי רבינו. ב. לשון המדרש, 'ויאמר אל משה', אמר לו הקדוש ברוך הוא, אני הוא שאמרתי והיה העולם, שנאמר (תהלים נ, א) 'אל אלוהים ה' דיבר ויקרא ארץ', אני הוא שאני מקרב, אני הוא שאני מרחק, שנאמר (ירמיהו כג, כג) 'האלהי מקרוב אני נאם ה'', אני הוא שקרבתי ליתרו ולא רחקתיו, אדם זה שבא אצלי, לא בא אלא לשם שמים, ולא בא אלא להתגייר, אף אתה קרבהו אל תרחיקהו, מיד 'ויצא משה לקראת חותנו' (שמות יח, ז), אמרו, יצא משה, יצא אהרן נדב ואביהווא ושבעים מזקני ישראל. ויש אומרים, אף ארון יצא עמהם, לכך נאמר (משלי ג, לה) 'כבוד חכמים ינחלו'. ג. לשון הפסוק, 'ויאמר אל משה אני חתנך יתרו' ב'א אליך' ו'אשףך' ו'שני בניך עמה'. ד. פירוש, לפי פשוטו מתפרש הכתוב 'ויאמר אל משה', שיתרו אמר למשה [על ידי שליח או באגרת, כדלהלן], 'אני חותנך יתרו בא אליך' וגו'.

מֵאֲמָרָם ז"ל
אָנִי הוּא
הַמְקַרֵּב וְלֹא
הַמֵּרַחֵק, אָנִי
קִרְבָּתִי אֶת
יִתְרוֹ וְכוּ,
קִרְבָּהוּ וְאֵל
תִּתְקַרְּבוּ

אֵלָא לְשֵׁם שְׁמַיִם, קָרְבָּהוּ אֶל תְּרַחְקָהוּ, עב"ל.

אֲנִי הוּא הַמְּקָרֵב וְלֹא הַמְּרַחֵק, אִם הוּא מְקָרֵב, פְּשִׁיטָא שְׂאִינוּ מְרַחֵק.

קָשָׁה, מָה עֲנִין פֶּאן 'שְׂאֵמֵר וְהָיָה הָעוֹלָם'. וְעוֹד, לְמָה לֹא אָמַר, שְׂפָרְאֲתִי אֶת הָעוֹלָם. וּמָהוּ כְּפֹל הָעֲנִין,

וַיּוֹבֵן, בְּמֵאֵי דְגֵרְסִינָן בְּפֶרֶק ב' וְד' דִּיבְמוֹת (כד, ב; מז, א-ב), תְּנִי רַבְּנָן, אִין מְקַבְּלִים גְּרִים לַיְמֹת הַמְּשִׁיחַ,

זרע שְׁמֻשׁוֹן הַמְּבֹאָר

במדתי קרבהו ואל תרחקהו". ועוד 'אני' מודיעך, שְׂאָדָם זָה - יִתְרוֹ שְׂבָא אֲצִיָּךְ, אִינוּ בָּא לְהַתְגַּיֵּיר מִפְּנֵי שְׂרוּצָה לְזִכּוֹת לְכַבּוֹד וּלְגַדּוּלָה, אֲצִיָּא בֵּא לְהַתְגַּיֵּיר לְשֵׁם שְׁמַיִם בְּלַבָּד, וּלְכֹן קָרְבָּהוּ וּגְיִירוֹ, וְאֵל תְּרַחְקָהוּ, עב"ל.

אני הוא שְׂפָרְאֲתִי אֶת הָעוֹלָם, ולמה הוצרך להאריך בלשונו ולומר, אני הוא 'שאמתי והיה העולם'. ועוד יש להקשות, מָהוּ כְּפֹל הָעֲנִין, שאמר הקב"ה למשה, אֲנִי הוּא הַמְּקָרֵב וְלֹא הַמְּרַחֵק, הֲרִי אִם הוּא מְקָרֵב אֶת הָאֲנָשִׁים, דְּהֵיִינוּ שְׂמַרְחָם עֲלֵיהֶם, אִם כֵּן, פְּשִׁיטָא שְׂהוּא אִינוּ מְרַחֵק אוֹתָם מְעַלְיוֹ, וְאִינוּ רוּצָה לְצַעֲרָם, וּמְדוּעַ הוּצָרֵךְ לְהוֹסִיף לומר 'ולא המרחק'.

וקָשָׁה - ויש להקשות על משמעות לשון המדרש, שמה שהקב"ה 'אמר והיה העולם', הוא טעם למה שמשא חייב לקרב את יתרו, וקָשָׁה, מָה עֲנִין פֶּאן - איזו שייכות יש בין מה שציוה הקב"ה למשה כאן לקרב את יתרו ולגיירו, לבין מה ש'הקב"ה אָמַר וְהָיָה הָעוֹלָם'. וְעוֹד יש להקשות, שאם בדווקא נתכוין המדרש להזכיר כאן ענין בריאת העולם, מָהוּ לָא אָמַר לוֹ הַקְּב"ה בְּפִשְׁטוּת,

אין מקבלים גר הבא להתגייר כדי לזכות לכבוד ולגדולה וַיּוֹבֵן לְשׁוֹן הַמְּדַרְשׁ, בְּהַקְדָּם מֵאֵי דְגֵרְסִינָן בְּגַמְרָא בְּפֶרֶק ב' וְד' דִּיבְמוֹת (כד, ב; מז, א-ב), תְּנִי רַבְּנָן, אִין יִשְׂרָאֵל מְקַבְּלִים גְּרִים שִׁיבּוּאוֹ לְהַתְגַּיֵּיר לַיְמֹת הַמְּשִׁיחַ, וְאִף

ציונים ומקורות

לומר, דמשום דהוה כומר לעבודה זרה והחטיא הרבים סלקא דעתך אמינא שלא יקובל בתשובה, כמו שאמר, כל המחטיא את הרבים אין מספיקין בידו לעשות תשובה. ועוד, שאחר ששמע בכבוד משה בא, ולא היה ראוי אם כן לקבלו, כמו שאין מקבלים גרים לימות המשיח. קא משמע לן שלבו לשמים. וזהו אמרו, אדם זה שבא אצלך לא בא אלא לשם שמים. ולמה שהחטיא הרבים אין לחוש, כי אז היה טועה. ועוד, שלעולם אין דלת תשובה ננעלת. ואם אמרו אין מספיקים בידו, היינו שאין מסייעים אותו (ראה יומא פז, א; ירושלמי חגיגה פ"ב ה"א). וראה בספר גבול בנימין (ח"ג בפרשתנו דרוש יז) שהאריך לבאר דברי המדרש, ובתוך דבריו הובאו כמה מוסודות רבינו שהובאו במאמר להלן [יצויין, כי רבינו היה תלמידו]. יא. לשון הגמרא (כד, ב), תנו רבנן, אין מקבלין גרים לימות המשיח, כיוצא בו, לא קבלו גרים, לא בימי דוד, ולא בימי שלמה. אמר רבי אליעזר, מאי קרא, 'הן גור יגור אפס מאותי מי גר אתך עליך יפול' [מי שנעשו גרים אתך בעניותך, עליך יפול וישרה אתך בעשירותך ולעולם הבא], אבל איך לא, ע"כ. וברך עו, איתא, הא לא קבלו גרים לא בימי דוד ולא

שהקב"ה הודיע למשה כשיתרו בא אליו, שכבר מקודם קירב את יתרו ולא רחוק. ויש להבין אימתי קרבו, הלא רק עתה בא להתגייר. ואפשר שכוונת המדרש היא, שהרי כבר במדין פירש יתרו מעבודת כוכבים (שמו"ר א, לב; רש"י שמו"ר ב, טז), ועל כן אמר לו הקב"ה למשה, שכבר מקודם קירב את יתרו, על ידי שנתן בלבו לפרוש מעבודה זרה. ואפשר לפרש עוד, על פי מה שכתב רבינו בסוף דבריו להלן, שיתרו היה גלגולו של קין, ותיקון חטאו על ידי שנתן את צפורתו בתו למשה, עיי"ש, שעל כן אמר לו הקב"ה למשה, שכבר מקודם קרבתו את יתרו, שהרי על ידו תיקנתו את חטאו של קין. ה. על פי ביאור מהר"פ על המדרש. ט. וכך הקשה ביפה תואר השלם (ד"ה אני) וזה לשונו, צריך עיון, מה ענין לזה. יש לומר, מפני שהוא בורא עולם, חפץ למען צדקו בלבתי ירח ממנו נדה, ולא ימאס יגיע כפו. י. עיקר פירושו של רבינו מבואר ביפה תואר השלם (ד"ה אני - השני) וזה לשונו, ואם תאמר, למה יגרע יתרו מכל גרי הצדק שלא יקובל, דמשתבח קרא שקרבו ה' ולא ריחוק, דמשמע דסלקא דעתך אמינא להרחיקו, ולמה הוצרך להזכיר למשה לקבלו. יש

מִשׁוֹם דְּמִי גַר אֶתְּךָ' (ישעיהו נד, טו) - וְכֹו'. וּבְתוֹסְפוֹת (כד, ב ד"ה לא) הִקְשׁוּ בְּעִנְיֹתֶיךָ, 'עֲלֶיךָ יְפוֹל' (שם), בְּעִשְׂרֹתֶיךָ

זרע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבֹאֵר

מקבלים אותו, לפי שחוששים שמא אינו מתגייר לשם שמים, אלא כדי לזכות לגדולה ולטובה שישראל שרויים בה, ואינו גר צדק^{טו}.

וּבְתוֹסְפוֹת (כד, ב ד"ה לא)^{טו} הִקְשׁוּ שָׁם מֵאֵימֵי הַגִּיטִי שֶׁנִּתְגַּיֵּיר בִּימֵי דוּד^{טז}, וּמִבַּת פֶּרְעָה^{טז} שֶׁהִתְגַּיֵּירָה בִּימֵי שְׁלֹמֹה^{טז}, וְקִיבְלוּ אוֹתָם. וְעוּד הִקְשׁוּ מִהַמְּבֹאֵר בַּגְּמָרָא (שם עו, א), שְׁבִימֵי דוּד, הִתְגַּיֵּירוּ מֵאֵה וּחְמִשִּׁים אֶלְף גְּרִים מַחְמַת הַמַּעֲשֶׂה^{טז} שֶׁל הַגְּבַעוֹנִים

לא קיבלו ישראל גרים שבאו להתגייר בימי מלכות דוד ושלמה, מִשׁוֹם דְּכָתִיב (ישעיהו נד, טו)^{טז} 'מִי גַר אֶתְּךָ עֲלֶיךָ יְפוֹל', וְהַפְסוֹק נִדְרַשׁ, שֶׁרַק מִי שֶׁגַר^{טז} - הִתְגַּיֵּיר אֶתְּךָ - עִם יִשְׂרָאֵל, בְּעִנְיֹתֶיךָ - כְּשִׁישְׂרָאֵל שְׁרוּיִים בְּעוֹנֵי וּשְׁפִלוֹת, וְנִיכָר שֶׁהִתְגַּיֵּיר לְשֵׁם שָׁמַיִם, הוּא 'עֲלֶיךָ יְפוֹל'^{טז} - יִשְׁכּוֹן^{טז} וְיִשְׂרָה אֶתְךָ, גַּם בְּעִשְׂרֹתֶיךָ וְכֹו' - בְּזִמְן יִשְׂרָאֵל יֵהוּ שְׁרוּיִים בְּעִשְׂרֹת וּבְמַעֲלָה רַמָּה. אֲבָל מִי שֶׁבָא לְהִתְגַּיֵּיר כְּשִׁישְׂרָאֵל שְׁרוּיִים בְּטוֹבָה וּבְגִדּוּלָה, אֵין

ציונים ומקורות

מעמי הארץ מתיהדים' (אסתר ח, יז). ויש ספרים שכתוב בהן, לא קיבלו גרים לא בימי דוד ולא בימי שלמה, אלא שנעשו גרים גרורים. וההיא דפרק ב' דשבת (לא, א), ההוא דתא דלקמיה דהלל, ואמר גיירני על מנת לייעשות כהן גדול, בטוח היה הלל, דסופו לעשות לשם שמים. וכן ההיא דהתכלת (מנחות מד, א), דאתיא לקמיה דרבי, גיירני על מנת שאנשא לאותו תלמיד. יודע היה הלל בהן, שסופם להיות גרים גמורים, כמו שעשה לבסוף. יז. אָמֵי הַגִּיטִי [מהעיר גת], היה אחד משרי צבאו של דוד המלך (שמואל ב יח, ב). הדבר ברור, שמתחילתו היה אתי גוי גמור, כמבואר בעבודה זרה (מד, א), שביטל עבודה זרה של הגוים, ודוד המלך סמך על ביטולו והשתמש בה וישראל אין בכוחו לבטל שום עבודה זרה, וא"כ מוכח שהיה גוין. וכתב בערוך לנר (יבמות כד, ב, ע"ד התוס' ד"ה לא) שהתוספות סורכרים, שלבסוף התגייר אתי, לפי שכך משמע בקידושין (עו, ב). ועיין עוד שו"ת התשב"ץ (ח"ג סימן צו) שכתב זה לשונו, בתלמוד בפרק אחרון דקידושין, נשאו ונתנו באוריה החתי ובלצק העמוני ובאתי הגתי, שהם שרי חיילותיה של דוד, אם הם ישראליים או גרים, ובאתי הגתי העלו שהיה גר. יח. פירוש, במלכים א (ג, א), מסופר, ששלמה התחתן עם בת פרעה מלך מצרים. ובגמרא (שם עו, א) מבואר, ששלמה גיירה. יט. במסורת הש"ס ובערוך לנר (שם) תמהו, שקושיית התוס' מבת פרעה ותיירוצם, הם דברי הגמרא עצמה (שם עו, א). והערוך לנר תירץ, שעיקר קושיית התוס' היא מאתי הגתי, ואגב פרושיא זו, נקטו התוס' גם את בת פרעה. כ. פירוש, בשמואל ב' (פרק כא), ובגמרא (יבמות עח, ב - עט, א) מסופר, שבימי דוד היה רעב כבד במשך שלש שנים, וכששאל דוד מהקב"ה

בימי שלמה. וכן בעבודה זרה (ג, ב) איתא, אין מקבלין גרים לימות המשיח, כיוצא בו, לא קבלו גרים לא בימי דוד ולא בימי שלמה. ועוד הביא רבינו להלן בסמוך, דין הודעת המצוות להבא להתגייר, המבואר ביבמות פרק ד'. יב. לשון הפסוק 'הן גור וגור אָפֶס מאותי מי גר אתך עֲלֶיךָ יְפוֹל'. יג. לשון זה אינו לפנינו בגמרא, ולפי גירסת הב"ח הנוסח בגמרא הוא, 'מי גר אתך' בעניותך, הוא ד'עליך יפול', אבל אידך לא. אמנם בילקוט שמעוני (ישעיהו רמו תעט), הגירסא דומה לגירסת רבינו, וזה לשונו, תנו רבנן, אין מקבלים גרים לימות המשיח, כיוצא בו, לא קבלו גרים בימי דוד ושלמה, אלא שנעשו גרים גרורים. אמר רבי אלעזר, מאי קראה, 'מי גר אתך עליך יפול', גר אתך בעניותך, יפול בעשירותך. יד. 'יפול', הוא כמו ישכון, כמו שכתוב (בראשית כה, יח) 'על פני כל אחיו נפל', שפירושו 'שכן'. ע"פ רש"י (שם). טו. בתוספות (שם ד"ה לא) משמע שמשום אותו הטעם לא קיבלו בימי דוד ובימי שלמה, שבשניהם כבר זכו ישראל לגדולה וכבודו, וחוששים שמא הגר מתגייר כדי לזכות גם הוא ל'שלחן מלכים'. אמנם הרמב"ם (הלכות איסורי ביאה פ"ג הט"ו) כתב וזה לשונו, לפיכך לא קיבלו בית דין גרים כל ימי דוד ושלמה, בימי דוד שמא מן הפחד חזרו, ובימי שלמה שמא בשביל המלכות והטובה והגדולה שהיו בה ישראל חזרו. טז. לשון התוספות, מאתי הגתי ובת פרעה דבימי שלמה, לא קשה, דימדי הוא טעמא אלא משום שולחן מלכים, והני לא צריכי. אבל קשה, דאמרינן בהערל (יבמות עט, א) גבי מעשה דגבעונים, דבימי דוד נתוספו גרים על ישראל ק"ג אלף. ויש לומר, דמעצמן נתגיירו, כדאשכחן גבי מרדכי ואסתר וורבים

דְּלִשְׁלַחַן מְלָכִים, אוֹ שְׁמִתְגִּירִין מְעַצְמָם, אוֹ שְׁמִפְרִים אָנוּ בָּהֶם שְׁבָאִים לְשֵׁם שְׁמַיִם, אִזּוּ מְקַבְּלִין וְנַעֲשִׂין גַּר צָדֵק.

וְעוֹד אֲמַרִּינָן הֵתָם (מו, א-ב), וּמוֹדִיעִין אוֹתוֹ קֶצֶת מְצוֹת קָלוֹת וְקֶצֶת מְצוֹת חֲמוּרוֹת, וְאִין מְרַבֵּין עָלָיו, וְאִין מְדַקְדְּקִין עָלָיו, עַד פְּאֵן.

זרע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבֹאֵר

הם²⁰ אומה שהתגייירו במרמה בימי יהושע בן נון]. ועוד הקשו, מהמעשה המובא בגמרא (שבת לא, א), בגוי שביקש מהלל שיגייירו על מנת שיעשנו כהן גדול, והיינו לשם גדולה וכבוד, וגייירו הלל. וְתַרְצוּ התוספות, דְּהֵיכָא דְּכַבֵּר זְכוּ לְכַבּוֹד וְלַגְדוּלָה כִּשְׁהוּ גוֹיִם, וְלֹא שִׁיף טַעְמָא דְּהַתְּגַיֵּירוּ מִפְּנֵי שְׂרָצוּ לְזִכּוֹת דְּשִׁיחֵן מְלָכִים - לְכַבּוֹד וְלַגְדוּלָה, מְקַבְּלִים אוֹתָם, וּמִטַּעַם זֶה יִכְלוּ אֲתֵי הַגְּתֵי וּבֵת פְּרַעָה לְהַתְּגַיֵּירוּ²¹. אִזּוּ - וְכִמוּ כֵן, בְּאוֹפֵן שְׁמִתְגִּירִין מְעַצְמָם - בְּפְנֵי בֵּית דִּין שֶׁל שְׁלֹשָׁה הַדְּיוֹטוֹת, שְׂאִינִם בְּקִיָּאִים בְּהַלְכוֹת גִּירוֹת, וְאִין יוֹדְעִים אֵת הַדִּין שֶׁלפְּעַמִּים אִין מְקַבְּלִים גְּרִים, כְּמוּ בִּימֵי דוֹד, חֵלָה הַגִּירוֹת בְּדִיעֵבֵד, וְאִם הֵם מִתְּנַהֲגִים כִּישְׂרָאֵל, גַּם בְּבֵית הַדִּין הַגְּדוֹל חוֹשְׁשִׁים לְגִירוֹת זֹ, וְנוֹהֲגִים אִתָּם כְּגְרִים

גר הבא להתגיייר מודיעים לו מקצת מהמצוות

וְעוֹד יֵשׁ לְהַקְדִּים, מֵה דְּאֲמַרִּינָן הֵתָם בְּגַמְרָא (מו, א-ב)²², וּמוֹדִיעִין אוֹתוֹ בֵּית דִּין, לְגוֹי שֶׁבָּא לְהַתְּגַיֵּיר, קֶצֶת מְצוֹת קָלוֹת, וְקֶצֶת מְצוֹת חֲמוּרוֹת שֶׁמְחַוִּיבִים בָּהֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, שְׂמָא עַל יַדֵּי כֵן יִפְרוּשׁ

ציונים ומקורות

הַמֶּלֶךְ (שְׂמוּאֵל ב פֶּרֶק יח). כֵּן כֵּן פִּירֵשׁ אֵת דְּבַרֵי הַתּוֹסְפוֹת, בְּעִין זֹכֵר (לְהַחֲדִיא, מַעֲרַת ג' גְּרִים). וְכֵן מְבֹאֵר גַּם בְּרַמְבַּ"ם (הַלְכוֹת אִסוּרֵי בִיָּאָה פ"ג ה"ט), בְּרִיטְב"א (יְכִמּוֹת ע"ט, א ד"ה מִיד), וּבְמֵאִירֵי (ע"ז ג, ב ד"ה בּוֹמֵן) [נִרְאֶה רַמְבַּ"ן (ש"ס מו, ב ד"ה וּבְעִי), וְרִשְׁב"א (ש"ס ד"ה שְׂמַעַת), שְׁבִיאָרוֹ הֵטַעַם שֶׁאֵף שֶׁהַדִּין שֶׁגַּר צִרִיךְ שְׁלֹשָׁה נִלְמַד מֵהַפְּסוֹק (בְּמַדְבָּר טו, טז) מִשְׁפֵּט אֶחָד יִהְיֶה לָכֵם וְלִגְר, מְכַל מְקוֹם אִין צִרִיךְ בֵּית דִּין מוֹמַחִים לְגִירוֹת]. וְמָה שֶׁהוֹכִיחוּ לְפָרֵשׁ שֶׁהַתְּגַיֵּירוֹ בְּפְנֵי בֵּית דִּין הַדְּיוֹטוֹת, וְלֹא כְּפִשּׁוּטוֹ שֶׁהַתְּגַיֵּירוֹ מִמֶּשׁ מְעַצְמָם בְּלִי שׁוּם בֵּית דִּין, הוּא מִשׁוּם שֶׁמְבֹאֵר בְּקִידוּשֵׁין (סב, ב), שֶׁגַּר צִרִיךְ לְהַתְּגַיֵּיר בְּפְנֵי שְׁלֹשָׁה, וְדַבֵּר זֶה מְעַכֵּב אֵת הַגִּירוֹת. כֵּד. לְשׁוֹן הַגְּמָרָא, תְּנוּ רַבְּנָן, גַּר שְׁבָא לְהַתְּגַיֵּיר בּוֹמֵן הַזֶּה, אוֹמְרִים לוֹ, מֵה רֵאִיתְּ שֶׁבֵּאת לְהַתְּגַיֵּיר, אִי אֲתָה יוֹדַע שִׂישְׂרָאֵל בּוֹמֵן הַזֶּה דְּוִיִּים דְּחוּפִים סְחוּפִים מְטוּרְפִין וְיִסוּרִין בְּאִין עֲלֵיהֶם. אִם אוֹמֵר יוֹדַע אֲנִי וְאִנִּי כְּדָא, מְקַבְּלִין אוֹתוֹ מִיד, וּמוֹדִיעִין אוֹתוֹ מִקְצַת מְצוֹת קָלוֹת, וּמִקְצַת מְצוֹת חֲמוּרוֹת, וּמוֹדִיעִין אוֹתוֹ עוֹן

בְּשִׁבְלֵי אִיזָה חֲטָא בָּא הָרַעַב, הַשִּׁיבּוֹ הַקְּבִי"ה, שְׁזַהוּ בְּשִׁבְלֵי שְׁלֹא הַסְּפִידוֹ אֵת שְׂאוֹל כְּהַלְכָה, וְעַל שֶׁמִּתּוֹךְ שֶׁהֵרַג שְׂאוֹל אֵת נוֹב עֵיר הַכְּהֻנִּים שֶׁהָיוּ מְסַפְּקִים מִים וּמוֹזוֹן לְגַבְעוֹנִים, נִחְשַׁב כְּאִילוֹ הֵרַג שְׂאוֹל בְּעַצְמוֹ אֵת הַגַּבְעוֹנִים. וְכִשְׁבִּיקֵשׁ דוֹד לְפִיָּיִס אֵת הַגַּבְעוֹנִים, עֲנוּ לוֹ, שְׁלֹא תִפְיִיסוּ אֵלָא אִם כֵּן יִמְסֵרוּ לָהֶם שְׁבַעָה אֲנָשִׁים מְצַצְאֵי שְׂאוֹל, וְהֵם יִתְּלוּ אוֹתָם. וְאַחֲרֵי שֶׁנִּתְּלוּ, הָיוּ הַגְּוִים שֶׁעֲבָרוּ שֵׁם שְׂאוֹלִים, מִי הֵם אֵלֶּה שֶׁנִּתְּלוּ כֵּן, וְעֲנוּ לָהֶם, שֶׁהֵם בְּנֵי מְלָכִים וְנִתְּלוּ בְּשִׁבְלֵי שֶׁפִּשְׁטוּ יַדֵּיהֶם בְּגְרִים גְּרוּרִים [שֶׁהַתְּגַיֵּירוֹ מְעַצְמָם], וְאִמְרוּ הַגְּוִים, אִין לָךְ אוֹמֵרָה שְׂרָאוּיָה לְהַדְּבֵק בָּה כְּמוֹ עַם יִשְׂרָאֵל, שֶׁהֵם עִם הַמִּתְּנַהֲגִים תְּמִיד בְּצַדֵּק וְיוֹשֵׁר, שֶׁהָרִי הֵם עֲנָשׁוּ אִפִּילוֹ אֵת בְּנֵי מְלָכִים עַל אֲשֶׁר פִּשְׁעוּ בְּגְרִים, וּמְכַל שֶׁכֵּן שִׁיעֲנִישׁוּ אֵת הַהַדְּיוֹטוֹת אִם יִפְשַׁעוּ בִּישְׂרָאֵל, וּמַחֲמַת כֵּן נִתּוֹסְפוּ אִזּוּ עַל יִשְׂרָאֵל מֵאָה חוֹמְשִׁים אֵלֶּף גְּרִים. כֵּא. רֵאֵה יִסְפֵּר יְהוֹשֻׁעַ (פֶּרֶק ט). כֵּב. בֵּת פְּרַעָה הָיָה לָהּ גְּדוּלָה וְכַבּוֹד לְפְנֵי הַגִּירוֹת, שֶׁהָרִי הֵיטָה בֵּת מֶלֶךְ. וְאֲתֵי הַגְּתֵי, הָיָה לוֹ כְּבוֹד וְגְדוּלָה לְפְנֵי הַגִּירוֹת, שֶׁהָיָה שֶׁר צָבָא שֶׁל דוֹד

יעוד יודע (אבות פ"ה מ"א), **שהמאמרות** **שבהם נברא העולם, הצרכו פרי** **לתן שכר לצדיקים ולהפצע מהרשעים.** **ועיין הפעם במדרש שמואל ריש פרק**

זרע שמשון המבאד

בראשית¹⁰, הצרכו - כביכול הוצרך הקב"ה לברוא את העולם בדווקא על ידי עשרה מאמרות, ולא בראו במאמר אחד, **גְּדִי יִתֵּן שֶׁכֶר טוֹב לְצַדִּיקִים** שמקיימים ומעמידים את העולם, שכביכול הקב"ה טרח לברוא בעשרה מאמרות, על ידי תורתם ומעשיהם הטובים, ו**לְהַפְרֵעַ מֵהַרְשָׁעִים** - ולתת לרשעים עונש גדול על מעשיהם הרעים, לפי שעל ידי כן הם מאבדים את העולם שכביכול טרח הקב"ה לברוא בעשרה מאמרות. **ועיין הפעם** שענשם של הרשעים מתרבה בכך שהעולם נברא בעשרה מאמרות, וששכרם של הצדיקים מתרבה מחמת כך, **בְּמִדְרָשׁ שְׁמוּאֵל⁵, ריש פֶּרֶק ה' דְּאֲבוֹת⁶.**

מלהתגיייר¹². ואמנם אין מרבין עָלָיו - אין מרבים להגיד לו העונשים הבאים על בני ישראל העוברים על התורה והמצוות¹³, כדי שלא יפרוש מלהתגיייר, ויתרחק מעם ישראל מחמת הפחד מהעונשים. ואף במקצת עונשים שמגידים לו, אין מְדַקְדְּקִין עָלָיו - אין אומרים לו כל דקדוקי העונשים שיש בהם¹⁴, **עַד קָאן.**

ה'מאמרות' שבהן נברא העולם, מורים על רחמים וריבוי השכר לצדיקים

יעוד יש להקדים, שיודע מה ששינונו (אבות פ"ה מ"א)¹⁵, **שֶׁהַעֲשֵׂרָה מֵאֲמֵרוֹת - אמירות של** **הקב"ה, שֶׁבָּהֶם נִבְרָא הָעוֹלָם בששת ימי**

ציונים ומקורות

בקלות, מפני שעובדי האלילים אין להם בררכי דתיים ועבודת אלילים מצוות יתירות, וכשישמע מצות יתירות שלנו והקלות שבהם, יאמר בלבו, כמה דקדוקין הם מדקדקים ללא צורך, ויחזור בו. כו. על פי ס'מ" (לאוין קיו). ועיין שם שכתב, שמכל מקום, מזכירין לו מקצת עונשין, כדי שלא יאמר לאחר מכן, אילו הייתי יודע כן לא הייתי מתגיייר. כז. זה לשון הב"ח (שם ד"ה ומ"ש ואין מדקדקין), נראה דהכי פירושו, דאף באותן מקצת עונשין, אין להודיעו כל דקדוקי העונשין, אלא מודיעין אותו דרך כלל, קודם שבאת לתורה זו, אכלת חלב אי אתה ענוש כרת, חללת שבת אי אתה ענוש סקילה, ועכשיו אכלת חלב ענוש כרת, חללת שבת ענוש סקילה. וכשמודיעין אותו ענשן של מצוות, כך מודיעין אותו מתן שכרן, אומרים לו, הוי יודע שהעולם הבא אינו עשוי אלא לצדיקים, וישראל בזמן הזה אינם יכולים לקבל לא רוב טובה ולא רוב פורענות, ואין מרבין עליו, ואין מדקדקין עליו. כח. גמרא (שם ע"ב). הב"ח (יו"ד סימן רסח ד"ה ומ"ש ומודיעין) פירש, שמודיעין לו החמורות, שמה יפרוש בשמעו אותן ועונשיהן, ולא איכפת לנו שיפרוש, לפי שהגרים קשים הם לישראל כ'ספחת' [נגע], כמבואר בגמרא (שם ע"ב) [וראה בתוס' (שם ד"ה קשים) שביארו בכמה אופנים, הטעם שהגרים קשים כל כך לישראל]. ומה שמודיעים לו מקצת מהמצוות הקלות ושכר המצוות, שאולי כוונת הגר לשם שמים, ואם לא יודיעוהו המצוות הקלות ושכר המצוות, יטרד ויטה מדרך טובה לדרך רעה, וימנע מלהתגיייר, משום שיחשוב שקרוב הוא לעונש ורחוק משכר על ידי הגירות. על כן מודיעין אותו גם כן הקלות, ושבעשותן יזכה לשכר גדול, ע"כ. וכן נראה מדברי רבינו להלן, שכתב שטעם הודעת המצוות הקלות, הוא כדי למשוך את לבו, עיי"ש. וזהו שלא כמו שכתב המאירי (יבמות שם ע"א ד"ה וכבר) וזה לשונו, ויראה הטעם

מפני שעובדי האלילים אין להם בררכי דתיים ועבודת אלילים מצוות יתירות, וכשישמע מצות יתירות שלנו והקלות שבהם, יאמר בלבו, כמה דקדוקין הם מדקדקים ללא צורך, ויחזור בו. כו. על פי ס'מ" (לאוין קיו). ועיין שם שכתב, שמכל מקום, מזכירין לו מקצת עונשין, כדי שלא יאמר לאחר מכן, אילו הייתי יודע כן לא הייתי מתגיייר. כז. זה לשון הב"ח (שם ד"ה ומ"ש ואין מדקדקין), נראה דהכי פירושו, דאף באותן מקצת עונשין, אין להודיעו כל דקדוקי העונשין, אלא מודיעין אותו דרך כלל, קודם שבאת לתורה זו, אכלת חלב אי אתה ענוש כרת, חללת שבת אי אתה ענוש סקילה, ועכשיו אכלת חלב ענוש כרת, חללת שבת ענוש סקילה, ועכשיו אכלת חלב ענוש כרת וכו', ואין להודיעו כל הדקדוקים והחמורות שיש באיסור חלב ואיסור שבת, והטעם דשמה כוונתו לשמים ותגרום לתרדו. כח. לשון המשנה, בעשרה מאמרות נברא העולם, ומה תלמוד לומר, והלא במאמר אחד יכול להבראות אלא להפצע מן הרשעים, שמאבדין את העולם שנברא בעשרה מאמרות, וליתן שכר טוב לצדיקים, שמקיימין את העולם שנברא בעשרה מאמרות. כט. פירוש, מעשה בראשית נבראו על ידי עשרה 'מאמרות' [אמירות] של הקב"ה שנאמרו בתורה, ומצינו כמה דרכים מהם הפסוקי העשרה מאמרות, ראה אבות דרבי נתן (נוסחא ב פל"ו), מדרש (ב"ר יז, א), וזוהר חדש (תיקונים ח"ב פה, ב), רבינו בחיי (בראשית ב, כא). 5. במדרש שמואל האריך

וּמֵעַתָּה, שְׁנִפְרַע מִפְּרֵעָה וּמֵאִיזֵב
וּבְלָעַם שֶׁהָיוּ בְּאוֹתָהּ
הַעֲצָה (סוּטָה י"א, א), הִכְרַח נִמְיוֹ לְתַנּוּ שְׂכָר
טוֹב לִיתְרוֹ שֶׁפָּרַח מֵאוֹתָהּ עֲצָה. וְזֶהוּ,

ה' דְּאָבוֹת (שם). וְדִיֵּק לָן שְׁפִיר לִישָׁנָא
דְּקָרָא, דְּסָמִיךְ 'אָמִירָה' לְשׁוֹן רַפָּה,
לְאֱלֹהִים' שֶׁהוּא לְשׁוֹן דִּין - 'וַיֹּאמֶר
אֱלֹהִים' (בראשית פרק א).

זֶרַע שְׁמִשׁוֹן הַמִּבְּאֵר

שמצד אחד ריבוי המאמרות ממשיך על
הרשעים את מדת הדין, שהרי מחמת כן הם
נענשים יותר על העבירות שבידם. ומצד שני
ריבוי המאמרות ממשיך על הצדיקים את מדת
הרחמים, שהרי שכרם מתרבה מחמת כן.

ראוי ליתרו לקבל שכרו על שברח מעצת פרעה,
היפך מהעונש ליועצי

וּמֵעַתָּה, עֲכָשִׁיו שֶׁהִקְבִּיחַ נִפְרַע
מִפְּרֵעָה²⁷, וּמֵאִיזֵב וּבְלָעַם - הַעֲנִישׁ אוֹתָם עַל
רִשְׁעָתָם, מִפְּנֵי שֶׁהֵם הָיוּ בְּאוֹתָהּ הַעֲצָה שֶׁל

וְדִיֵּק לָן שְׁפִיר לִישָׁנָא דְּקָרָא - ומדוקדק
יפה לשון הפסוק, הנאמר כמה פעמים
במעשה בראשית (בראשית א, ג, ועוד), 'וַיֹּאמֶר
אֱלֹהִים', דְּפָמִיךְ - שהתורה סמכה 'וַיֹּאמֶר'
דהיינו 'אָמִירָה', שהיא לְשׁוֹן רַפָּה²⁸, המרמזת
על מדת הרחמים, לְאֱלֹהִים' - לתיבת
'אלוהים' שֶׁהוּא לְשׁוֹן דִּין²⁹, וכמו שכתוב
(בראשית פרק א) 'וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים', מפני³⁰
שהתורה באה לרמז בזה, שבעשרה מאמרות'
היו משותפים מדת הרחמים ומדת הדין,

צִוּוֹנִים וּמְקוֹדוֹת

נראה, שבכל מקום שנאמר בתורה לשון 'אמירה',
הכוונה ללשון רכה, וזהו לא כמו שכתב הרא"ם
(שמות יט, ג), לא שלשון 'אמירה' מורה על רכות, כי
זה לא נמצא בשום מקום, ע"כ. עוד יש להעיר,
שדברי רבינו הם כשיטת המכילתא וכנ"ל [וכן נראה
מדברי הגמרא (מכות יא, א), ש'דיבור' הוא לשון
קשה]. אך בזוהר (בפרשתנו עט, ב) מבואר להיפך,
ש'דיבור' הוא לשון רכה ממדת הרחמים, ו'אמירה'
הוא לשון קשה ממדת הדין, שזה לשונו 'כה תאמר
לבית יעקב' באמירה, והיינו מסטרא דדינא [מצד
מדת הדין], ו'תגיד לבני ישראל' וכו', לבני ישראל
דזכרין דאתא מסטרא דרחמי [הזכרים שבאים ממדת
הרחמים]. ע"כ. זה לשון הילקוט שמעוני (שמות

הרבה בכמה דרכים בביאור שייכות העשרה מאמרות
לריבוי השכר לצדיקים והעונש לרשעים]. וייתכן
שרכנו למד מדברי המדרש שמואל, שהעשרה
המאמרות שבכריאת העולם הם טעם ועיקר גדול
לכל ענייני השכר והעונש, ולכן מובן היטב ביאורו
של רבנו בביאור אריכות דברי המדרש ענין השכר
שראוי יתרו לקבל, כשנענשו חבריו]. ע"כ. שזה
לשון המכילתא (מסכתא דבחודש ד"ה ומשה עלה), דבר
אחר, 'כה תאמר לבית יעקב' (שמות יט, ג), 'אומר'
בלשון רכה, 'אומר' ראשי דברים לנשים, ו'תגד לבני
ישראל', ו'תדקדק עמהם ואמור להם, ע"כ. ובשפתי
הכמים (בראשית יט, ג-ד) כתב, שכיון שמצינו ד'דבור',
הוא לשון קשה, כדכתיב (בראשית מב, ל) 'דבר אדוני
הארץ אתנו קשות' [ראה מכות יא, א], שמע מינה,
ש'אמירה', הוא לשון רכה. ועוד מדכתיב (שם מה, ג)
וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל אַחִיו אֲנִי יוֹסֵף וְגו', וכתוב נמי (שם
מה, ד) וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל אַחִיו גִּשׁוֹ נָא וְגו', וכתוב נמי
סוף סדר ויחי (שם נ, יט) וַיֹּאמֶר אֵלֵיהֶם יוֹסֵף אֶל
תִּירְאוּ וְגו', מכל אלה נראה דלשון 'וַיֹּאמֶר', לשון
רכה הוא. בכלי יק' (שמות כו, א) ביאר השייכות
של 'אמירה' לשון רכה, למעשה בראשית, וזה לשונו,
ושל בריאת העולם נראו 'מאמרות', כי כל 'אמירה'
לשון רכה, וכן כל מעשה בראשית בציונם נבראו,
בצורות אשר בחרו להם בלא כפייה, אבל ה'דברות',
דיבר אתנו אדוני השמים והארץ קשות לאמר, אם
תקבלו התורה מוטב, ואם לאו, שם תהא קבורתכם,
ע"כ. וראה להלן, שרבינו מבאר ענין זה באופן אחר.
וראה בפנים יפות (במדבר ו, כג), שביאר למה 'אמירה'
היא לשון רכה. יש להעיר, שמדברי רבינו

רמו רלג), שאל רבי נתן את רבי שמעון בן יוחאי, בכל
מקום הוא אומר 'וימצאה מלאך ה' (בראשית טז, ז),
וַיֹּאמֶר לֵה מִלְאָךְ ה' (שם פסוק ט), וַיִּרְא מִלְאָךְ ה'
(שמות ג, ב), וכאן הוא אומר 'מלאך האלוהים' (שם
יד, יט), אמר לו אין 'אלקים' בכל מקום אלא דין, מגיד
הכתוב, שהיו ישראל נתונים בדין באותה שעה, אם
להנצל אם ליאבד עם מצריים, ע"כ. וגם בגמרא
(ברכות ס, ב) משמע, ששם 'אלוקים' מורה על מדת
הדין, שזה לשונו, חייב אדם לברך [על הרעה כשם
שמברך על הטובה] וכו', רבי שמואל בר נחמני אמר,
מהכא (תהלים נו, יא) 'בה' אהלל דבר באלוהים אהלל
דברי', 'בה' אהלל דבר' זו מדה טובה, באלוהים אהלל
דבר זו מדת פורענות', ע"כ. ובזוהר (פרשת ויקרא יא,
ב) איתא, חמשה, 'אלוהים' ובכל אתר [בכל מקום]
הוא גבורה. ע"כ. רבינו מחדש, שסמיכות תיבת
'וַיֹּאמֶר' שמורה על מדת הרחמים, לשם 'אלוקים'

אֲנִי הוּא שְׁאֲמַרְתִּי וְהָיָה הָעוֹלָם, אֲנִי הוּא הַמְקַרֵּב, כְּלוֹמַר, שְׁצִינִי לְהוֹדִיעַ לְגַר

זֶרַע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבֹאֵר

לכלות את ישראל, ופחד שמא יהרגנו פרעה, ברח מפניו למדין. והשכר הטוב שביקש הקב"ה לתת ליתרו, הוא שמשנה רבינו יקרבו ויכבדנו, וגם יגיירונו ויכניסו אל תחת כנפי השכינה.^א

הקב"ה ביאר למשה טעמים שונים שיש לו לגייר את יתרו וְזֶהוּ הַבִּיאֹר שֶׁל דַּבְרֵי הַמְּדַרְשׁ הַנִּלְיָ, שְׁאֲמַר הַקַּבְ"ה, אֲנִי הוּא שְׁאֲמַרְתִּי וְהָיָה הָעוֹלָם - שְׁבִרְאִתִּי אֶת הָעוֹלָם בְּעֶשְׂרֵה מְאֻמְרוֹת - בְּלִשׁוֹן רַכָּה, הַמְרַמֶּזֶת עַל מַדַּת הַרְחָמִים, כְּדֵי לַתֵּת שֶׁכֶר טוֹב לְצַדִּיקִים שְׁבִמְעֻשֵׁיהֶם הַטּוֹבִים הֵם מְקִיִּימִים אֶת הָעוֹלָם, שְׁנִבְרָא בְּעֶשְׂרֵה מְאֻמְרוֹת אֱלֹהִים. וְעַל כֵּן, אֲנִי חָפֵץ עִתָּה לְשֵׁלֶם שֶׁכֶר טוֹב לִיתְרוֹ עַל שְׁבִרְחָ מַעֲצַת פְּרַעֲהוּ, וְהַשֶּׁכֶר הוּא שֶׁתְּקַבְּלוּ וְתַגְיִירוּנִי.^ב

צִוּוּנִים וּמִקּוּדוֹת

לבסוף. ^א היינו שמדברי המשנה למדנו שגודל העונש והשכר ביש מחמת העשרה מאמרות שנברא העולם, שמילא יש להבין שכפי גודל העונש שמקבלים על העבירה, כך יש ליתן שכר למי שנמנע ולא עשה את העבירה אף שבאתה לידו, ולכך בעת שהעניש השי"ת את פרעה ויועזבי, הוכרח גם ליתן שכר ליתרו שנמנע מן העבירה, שהרי תלוים זה בזה, וכשמזדקק למי שעשה העבירה ולא קיים את העולם, ראוי באותו העת ליתן שכר למי שקיים העולם. ואמנם יתכן שמה שכתב רבנו שכפי שהעניש את פרעה ובלעם הוכרח ליתן שכר ליתרו וכו', אינו מחמת דבריו הקודמים בטעם המשנה שבעשרה מאמרות נברא העולם, אלא דבריו כאן הם בפשיטות ומסברא שכהוא מעניש לרשעים על העבירה, בודאי שהוא נותן שכר לצדיקים שלא עשו את אותה העבירה. ומה שהקדים רבנו לבאר את ענין העשרה מאמרות, היינו לצורך ביאורו בדקדוק לשון המדרש, להלן. ^ב וכשמעושת המשנה באבות, שכנגד העונש המרובה לרשעים על שקלקלו העולם שנברא בעשרה מאמרות, יש ליתן שכר מרובה לצדיקים. ומבואר מדבריו רבינו שהם תלויים זה בזה, וכנגד העונש הניתן לרשעים, באותו הזמן יש לשלם שכר טוב לצדיקים. וראה עוד בהערה קודמת. ^ג ובה מובן השייכות בין 'אני הוא שאמרתי והיה העולם', לבין בקשת הקב"ה ממשנה שיגייר את יתרו. וכמו כן מובן בזה, למה לא אמר לו הקב"ה בפשיטות 'אני הוא שבראתי את העולם', אלא דקדק לומר לו 'אני

השלכת ילדי ישראל הזכרים ליאור, שפרעה נטל מהם עצה מה לעשות בעם ישראל שהתרכבו יותר מהמצריים^א, ובלעם יעץ לו לכלותם, על ידי שישליכו את בניהם הזכרים ליאור, ואיוב שתק ולא הסכים לגזירה, אך גם לא מחה נגדה, ופרעה קיבל את עצת בלעם, וגזר את הגזירה על ישראל. ועונשו של פרעה היה, שלפי שהוא התחיל בעצה נגד ישראל, היה הוא גם הראשון ללקות במכות^ב, ובלעם שיעץ את הגזירה הרעה, נהרג לבסוף^ג. ואיוב ששתק, נידון ביסורים^ד, כמבואר בגמרא (סוטה יא, א). כנגד זה הַכְּרָח נִמְי הַקַּבְ"ה^ה, לִיתֵן שְׁכָר טוֹב לְיִתְרוֹ עַל צַדִּיקוֹ שֶׁבְּרַח מְאֻמְרוֹתָהּ עֲצָה - שְׁגַם עִמּוֹ הַתִּיעֵץ פְּרַעֲהוּ, וְלִפִּי שֶׁלֹּא הִסְכִּים יִתְרוֹ

שמורה על מדת הדין, באה למד, שבעשרת המאמרות היו משותפות מדת הדין ומדת הרחמים, דהיינו מדת הדין לרשעים, ומדת הרחמים לצדיקים, כפי ששנינו באבות. וכעין דברי רבינו ביאר האלשיך במקום אחר (בראשית כא, א). ^א לשון הגמרא, 'ויאמר אל עמו הנה עם בני ישראל' (שמות א, ט), תנא, הוא [פרעה] התחיל בעצה תחילה, לפיכך לקה תחילה, הוא התחיל בעצה תחילה, דכתיב 'ויאמר אל עמו, לפיכך לקה תחילה, כדכתיב (שמות ז, כט) 'ובכה ובעמך ובכל עבדיך' וכו'. אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי סימאי, שלשה היו באתה עצה, בלעם ואיוב ויתרו, בלעם שיעץ נהרג, איוב ששתק נידון ביסורים, יתרו שברח, וזו מבני בניו שישבו בלשכת הגזית. ^ב כמו שכתוב (שמות א, ט-ז). 'ויאמר [פרעה] אל עמו הנה עם בני ישראל רב ועצום ממנו. הבה נתחכמה לו פן ירבה והיה כי תקראנה מלחמה ונוסף גם הוא על שונאינו ונלחם בנו ועלה מן הארץ'. ^ג כמו שדרשו (סוטה שם) מהפסוק (שמות ז, כט), 'ובכה ובעמך ובכל עבדיך יעלו הצפרדעים', שמתחילה עלו הצפרדעים אצל פרעה [ובכה], ורק לאחר מכן עלו אצל עבדיו. וכן בשאר המכות. ^ד כמו שנאמר (במדבר לא, ח) 'וַיָּאֵת בְּלָעַם בֶּן בְּעֹזֵר הַקְּהֵלִי, וּמַעֲתָה שֶׁנִּפְרַע מִפְּרַעַה מֵאִיּוֹב וּמִבְּלַעַם, וְאֵילּוֹ בִּאֲמַת בְּלַעַם לֹא נִהְרַג אִזְּ עַד שֶׁיִּיָּקַד, וְרַק אַחֲרָיִם זְמַן רַב בְּמַלְחַמַת מִדִּין. וְאוּלַּי כּוּוֹנֵת רַבִּינוּ, שְׁבִיצִיאַת מִצְרַיִם כִּכְרָ נִגְזַר עַל בְּלַעַם לְהִיּוֹת נִהְרַג

מִצְוֹת קְלוֹת, כְּדֵי לְמַשֵּׁךְ אֶת לְבוֹ. וְצִוִּיתִי אֵף לֹמֵר מִצְוֹת חֲמוּרוֹת, אֲבָל אֵין מְרַבֵּין עָלָיו, וְזֶהוּ 'וְלֹא מְרַחֵק'. אָדָם זֶה

זרע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבֹאֵר

ועוד²⁰, שאֲנִי הוּא הַמְּקַרֵּב אֶת הָאֲנָשִׁים אֶל תַּחַת כִּנְפֵי הַשְּׂכִינָה, כְּלֹמֵר שְׁצִוִּיתִי בַּתּוֹרָה לְהוֹדִיעַ לְגֵר - לְמִי שְׂבָא לְהַתְּגַיֵּר, מִצְוֹת קְלוֹת כְּדֵי לְמַשֵּׁךְ אֶת לְבוֹ שִׁירְצָה לְהַתְּגַיֵּר, וְלַחֲסוֹת תַּחַת כִּנְפֵי הַשְּׂכִינָה²⁰, וְצִוִּיתִי אֵף לֹמֵר לוֹ מִקְצַת מִצְוֹת חֲמוּרוֹת, שֶׁאִם יִשְׁמַע אוֹתָם אֲפֶשֶׁר שִׁפְרוּשׁ וְלֹא יִתְגַיֵּר. אֲבָל מִכֵּל מְקוּם, צִוִּיתִי גַם כֵּן שֶׁאֵין מְרַבֵּין עָלָיו - אֵין מְרַבִּים לְהַגִּיד לוֹ הָעוֹנְשִׁים שִׁיבֹאוּ עַל הָעוֹבְרִים עַל הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִפְרוּשׁ מִלְּהַתְּגַיֵּר, וְיִתְרַחֵק מֵעַם יִשְׂרָאֵל. וְזֶהוּ

מה שכפל הקב"ה למשה ואמר, אני הוא המקרב את האנשים אלי, על ידי הגדת המצוות הקלות, ולא מִרְחֵק אותם ממני, שאיני רוצה שירבו לספר להבאים להתגייר, על החומרות והעונשים של המצוות.

ועוד הוסיף השי"ת לומר למשה, שאָדָם זֶה - יִתְרוֹ, שְׂבָא אֲצִיִּךְ כְּדֵי לְהַתְּגַיֵּר, אֲנִי מְכִיר בּוֹ, שֶׁאֵינוּ בֹא לְהַתְּגַיֵּר כְּדֵי לְזַכּוֹת לְכַבּוֹד וּלְגְדוּלָה, אֲלֵא לְשֵׁם שְׁמִים הוּא בֹא לְהַתְּגַיֵּר²⁰, כְּתָרוּץ הַתּוֹסְפוֹת בִּיבּוּמוֹת, לְעַנְיַן הַגּוֹי שֶׁרָצָה לְהַתְּגַיֵּר עַל מִנַּת שִׁיעֶשֶׂה כְּהֵן

ציונים ומקורות

למשה, שאצל יתרו לא שייך חשש זה, לפי שהוא בא להתגייר לשם שמים. [ניתכן לומר, שאף שבדאי ידע משה שבכל הבאים להתגייר אין צריך להרבות ולומר להם את כל החומרות, מכל מקום כאן חשש הקב"ה שמשה יאמר לו הכל כדי לדחות אותו, מחמת שאין מקבלים את הגרים שבאים בעת גדולתם של ישראל, וכפי שיבואר להלן]. וראה בהערה לעיל, שביאר כן ביפה תואר השלום. וראה כעין זה בפנים יפות (סוף פרשת בשלח ד"ה במדרש כהן מדין) וזה לשונו, וזה לא קבלו גרים לא בימי דוד ולא בימי שלמה, מידי הוא טעמא אלא משום שלחן מלכים וכו'. וקא משמע לן קרא, דאף שהיו ישראל באותו שעה בגדולתן, אפילו הכי קבלו את יתרו, כיון שהיה שר, ולית ביה משום שלחן מלכים, ע"כ וכן בפרדס יוסף (כפרשתינו יח, א), הביא בשם ספר מכלל יופי (דף כח, ב) שעמד על כך, ופירש שמהש הריח ברוח קדשו שכוונתו של יתרו היא לשם שמים, עיי"ש. וכתב האלשיך (שמות יח, א ד"ה או יאמר פן) וזה לשונו, או יאמר, פן יאמר איש, אולי מה שבא יתרו להתגייר, לא היה רק כי ראה את הערב רב שנתגיירו, שהטיב ה' להם בהנצל בקריעת ים סוף ובאר ומן, ועל כן נתן אל לבו להתגייר גם הוא. לזה אמר, כי לא כן הוא, כי אם וישמע וכו' את כל אשר עשה אלקים, כי לא בעד הערב רב היה, כי אם 'למשה ולישראל עמו'. והראיה, כי הנה 'כי הוציא ה' את ישראל' בלבד 'ממצרים'. כי האחרים הם הערב רב לא הוציאים הוא יתברך, כי אם שמעצמם יצאו, כאמרו (שמות יב, לח) 'וגם ערב רב עלה אתם'. והוא גם כן מאמר משה לחותנו, למען

הוא שאמרת והיה העולם, שזה כדי להורות לו על מדת הרחמים ותשלום שכר טוב לצדיקים. מ.ב. כוונת רבינו, שהקב"ה אמר למשה, אני חפץ שתגייר את יתרו, כדי שבכך ישולם לו שכרו הטוב על מה שברח מעצת פרעה, שהרי בשביל זה אני אמרתי והיה העולם, על ידי העשרה מאמרות, שלשון 'אמירה' מורה על הנהגת מדת הרחמים לצדיקים, שעל ידי מדה זו ישולם שכתם. ואל תחשוש לגיירו, כמו שאת כל הגרים מנסים לרחק, על ידי שמודיעים להם מקצת מצוות חמורות ועונשים, לפי שאדרבה, אני הוא המקרב ולא מרחק, ואיני חפץ שיתרחקו הגרים, שעל כן צויתי שלא להרבות עליהם בהגדת העונשים של המצוות. וגם אל תחשוש מלגיירו, מפני שאולי אין כוונתו לשם שמים, אלא כדי לזכות לכבוד ולגדולה שישאל שרויים בהם עכשיו, שהרי אני מכיר ביתרו שכל כוונתו היא לשם שמים. מ.ג. רבינו מבאר, שמה שכתוב במדרש, אני הוא המקרב ולא מרחק, הוא ענין כללי בכל הגרים, שגם את כל הגרים רצונו של הקב"ה הוא שיקרבו ולא ירחקו כמו שמבאר והולך. וזהו שלא כמו שכתב בעין הנוץ על המדרש (הו"ד בליקוטים בגיליון המדרש שם), שהקב"ה אמר למשה, שאף שכל הגרים מצוה לרחקם מתחילה, מכל מקום, את יתרו לא ירחק כלל, אלא יקרבו מיד. מ.ד. רבינו מבאר את המשך דבוי המדרש, שהיה חשש שמשה רבינו לא ירצה לגייר את יתרו, מפני שישראל אחרי יציאת מצרים היו שרויים בגדולה וכבוד, והיו שוים או לימי דוד ושלמה שלא קיבלו אז גרים. ועל כן אמר הקב"ה

וּבִזָּה נָבִין הַטַּעַם שֶׁשָּׁלַח יִתְרוֹ לְמִשְׁהָ, אִם אֵין אֶתָּה יוֹצֵא בְּגִינִי, צֵא בְּגִין אֲשֶׁתְּךָ. וְאִם לֹא, בְּגִין שְׁנֵי בָנֶיךָ (שמו"ר כו, ב; הובא ברש"י שמות יח,

זרע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבֹאֵד

ושהוצרך לצוותו שיקרבנו, נָבִין הַטַּעַם, ככוונת הכתוב במדרש (שמו"ר כו, ב; הובא ברש"י שמות יח, ו)^{טו}, על הפסוק וַיֹּאמֶר אֶל מֹשֶׁה אֲנִי חֲתָנְךָ יִתְרוֹ בָּא אֵלֶיךָ וְאֲשֶׁתְּךָ וּשְׁנֵי בָנֶיךָ עִמָּה, שֶׁשָּׁלַח יִתְרוֹ לְמִשְׁהָ על ידי שליח, כשהיה בדרך לבוא אצלו במדבר, אִם אֵין אֶתָּה יוֹצֵא - אם אינך חפץ לצאת לקראתי בְּגִינִי - בגללי, כדי לקבל את פני, כשאגיע קרוב אליך, מכל מקום צֵא בְּגִינִי - כדי לקבל את פני אֲשֶׁתְּךָ - צפורה בתי, שהיא באה אתי, וְאִם לֹא - שאינך חפץ לצאת אף לכבוד אשתך, צא בְּגִין שְׁנֵי בָנֶיךָ

גדול, שקיבלו הלל, מפני שהיה בטוח שסופו להתגייר לשם שמים^{טז}, ולכן, מחמת כל הטעמים האלה, גַּשׁ לָךְ יִתְרוֹ לִיתְרוֹ, וְלִמִּשְׁהָ אֶת לְבָבוֹ לִתְרוֹ, על ידי שתודיענו את המצוות הקלות, כדי שירצה להתגייר, וְלֹא יִתְרוֹ לְבָבוֹת עֲלָיו חוֹמְרוֹת - להרבות לו בהגדת העונשים ודקדוקי העונשים, שמקבלים העוברים על התורה והמצוות, כדי שלא יפרוש מלהתגייר, ויתרחק מעם ישראל^{טז}.

גם יתרו חשב שיחשוב משה שבא להתגייר בשביל כבוד וּבְזָה - לפי מה שביארנו ענין דברי הקב"ה למשה אודות ביאת יתרו להתגייר,

ציונים ומקורות

הדקדוקים שבאריכות לשון המדרש, שהקב"ה אמר למשה, אני הוא שבראתי את העולם בעשרה מאמרות, המורים על מדת הרחמים, ותשלום שכו טוב לצדיקים. ולכן על ידי לשלם שכו טוב ליתרו, בשביל שברח מעצת פרעה. ועל כן אני מבקש ממך, שתקרב ותגיירו. ואל תחשוב שעליך להשתדל שלא יתגייר, ותודיע לו כל חומר העונשים של המצוות הנוהגים בישראל, אלא כמו שאני צויתי שלא להכרות לגרים בהגדת חומר העונשים, שאיני חפץ לרחקם, אלא צויתי לקרבם, על ידי שיגידו להם את המצוות הקלות וּבִזָּה מבואר כפל הלשון 'אני הוא המקרב, ולא מרחק', ש'מקרב' היינו על ידי הגדת המצוות הקלות, ולא מרחק' היינו שצויתי שלא להכרות בהגדת העונשים, אף אתה תקרבנו ותגיירונו. ואם הטעם שאתה חושש לגיירו הוא, מחמת שאפשר שאינו בא לשם שמים, ובא רק מחמת גדלותן של ישראל, הנני מעיד עליו שבא לשם שמים. מזו לשון המדרש, רבי יהושע אומר, שלח לו ביד שליח. רבי אליעזר אומר, שלח לו אגרת, ואמר עשה בגיני, ואם אין אתה עושה בגינה, עשה בגין אשתך, ואם אין אתה עושה בגינה, עשה בגין בניך, ע"כ. ולשון רבינו יונה קרוב ללשון רש"י שכתב, 'אני חותנת יתרו וגו', אם אין אתה יוצא בגיני, צא בגין אשתך, ואם אין אתה יוצא בגין אשתך, צא בגין שני בניה. [יצוין, שדברי רבינו כאן הם בביאור דעת הסוברים במדרש, שיתרו שלח למשה 'אני חותנת יתרו בא אליך', ודבריו לעיל הם בביאור הדעה במדרש הסוברת שהקב"ה אמר למשה 'חותנת יתרו בא' וגו']. מ"ב. בשפתי חכמים (שם) ביאר טעם

יחזיק בזה, ולא יתגייר על מה שהטיב ה' לגרים, כי אם 'את כל אשר עשה אלקים' היה 'על אודות ישראל'. וכן 'כל התלאה ויציילם ה'', את ישראל עמו, ולא לערב רב. ועם כל זה, שת לבו להתגייר, וודאי שהוא לשם שמים. ראה בספר תפארת יהונתן (בפרשתינו ד"ה וישמע) ובספר חדות יעקב (להרב יעקב בן יהודה יידל זצ"ל, שם) שביארו שהפסוק מייחסו שהוא כהן מדין, להשמיענו שלא בא להתגייר בשביל לזכות לגדולה. יש להעיר עוד, שמדברי רבינו וכל המפרשים שהובאו כאן, מבואר שיתרו לא התגייר עד שהגיע אצל משה במדבר, וכן משמע גם בגמרא (סנהדרין צד, א) שדרשו 'יחד יתרו', רב ושמאל, רב אמר, שהעביר חרב חדה על בשרו [נתן את ערלתו ומל עצמו לשם גירות], וכן משמע גם בעבודה זרה (כד, א) שהקשו היאך קיבלו קרבנות מיתרו שהיה גוי. אמנם מדברי שער הפסוקים (בראשית סימן ד על הפסוק 'כי שבעתים'), נראה לכאורה, שהתגייר כבר במדין, שזה לשונו, והענין הוא יותר בביאור, כי כאשר הרג את המצרי, ותיקן את נפשו הרע על קין, אז תכף נדבקה ונכנסה ביתרו, שהיה כומר לעבודה זרה, ונתגייר וכפר בעבודה זרה, ובו ביום ברח משה מפני פרעה, והלך למדין, ומצא ליתרו שכפר בעבודה זרה, ונתגייר ביום שהמית הוא את המצרי, ואז התחיל קין להתקן וכו'. ואולי גם לדברי שער הפסוקים, לא התגייר אז בגירות גמורה להיות כישראל לכל דבר, אלא שנהיה נגר תושב שכופר בעבודה זרה. וצ"ע. מ"ה. לשון התוספות הובא בשלימותו לעיל. מ"ו. ובדברי רבינו מבואר היטב כוונת המדרש ומתיישבים כל

וַיֵּשׁ לְפָרֶשׁ, שֶׁבֶד שָׁלַח לוֹ יִתְרוֹ
 לְמֹשֶׁה, אִם אֵין אֶתָּה רוֹצֶה לְקַבְּלֵנִי
 מִשׁוֹם 'מִי גַר אֶתָּד' וְכוּ', וְאֵין אֶתָּה
 מֵאַמִּין לִי שְׂאֵנִי בָּא לְשֵׁם שָׁמַיִם, צֵא
 בְּגִין אֶשְׁתָּד, שְׁגַרָּה אֶתָּד בְּעֵינֵיִתָּד.

זרע שמשון המבאד

וְאִם אֵין אֶתָּה יוֹצֵא אֶךְ בְּגִין אֶשְׁתָּד, וְאֵינְךָ
 חֹפֵץ לְכַבְּדָה, לִפִּי שֶׁכְּבֹד פְּרִשְׁתָּ מִמֶּנָּה
 וּגְרִישְׁתָּה¹, מְכַל מְקוֹם, צֵא בְּגִין שְׂנֵי בְּנֵיֶיךָ -
 שֶׁהֵם בְּנִיךָ, וְהֵם יִשְׂרָאֵלִים גְּמוּרִים, שֶׁהָרִי
 נוֹלְדוֹ לְךָ לְאַחַר שֶׁאַשְׁתָּךְ צְפוּרָה כְּבוֹד
 הַתְּגִיירָה.

יתרו החמיר שלא להכנס במחנה לוייה לפני שהתגייר

וְיִתְרוֹ שֶׁלֹּא בָּא אֲצֵל מֹשֶׁה, אֵלֹא בִּיקֵשׁ
 מִמֶּשֶׁה שִׁיעֵצֵא לְקִרְאָתוֹ, כְּמִבּוֹאֵר מִלְשׁוֹן
 הַמְדַרְשׁ הַנִּלְ' אִם אֵין אֶתָּה יוֹצֵא בְּגִינִי וְכוּ',
 וּמִשְׁמַע מִכֶּךָ שִׁיתְרוֹ הַבִּינִי, שְׁגַם אִם אֵכֵן
 יִרְצֶה מֹשֶׁה לְקַבְּלוֹ, מְכַל מְקוֹם, הוּא לֹא יָבוֹא
 אֶל מֹשֶׁה לְתוֹךְ הַמַּחֲנֶה, אֵלֹא מֹשֶׁה יֵצֵא
 לְקִרְאָתוֹ אֶל מַחוּץ לַמַּחֲנֶה, וַיֵּשׁ לְהַבִּינִי, מְדוּעַ
 לֹא רָצָה יִתְרוֹ לְהִכְנֵס בְּתוֹךְ הַמַּחֲנֶה אֲצֵל
 מֹשֶׁה².

וְאַפְשָׁר לְתַרְץ שֶׁהַטַּעַם הוּא, מִשׁוֹם מַה
 דְּגָרְסִינֵךְ - שְׂנֵינֵךְ בְּפָרְךָ קָמָא דְּבִלְיִים (מ"ח),

ציונים ומקורות

הַגְּלוּת, וְלֹא תַחֲזוֹר עִם מֹשֶׁה לְמִצְרַיִם כְּדֵי שֶׁלֹּא
 תַצְטַרַךְ לְהַצְטַעַר עִם יִשְׂרָאֵל בְּגִלוּתוֹם. וְזֶה שֶׁרְבִינֵי
 כָּתַב לְפָרֶשׁ בַּחֲשֵׁשׁוֹ שֶׁל יִתְרוֹ, שְׂאוּלִי לֹא יִרְצֶה מֹשֶׁה
 לְצֵאת לְקִרְאָת אֶשְׁתִּי, מִפְּנֵי שֶׁכְּבוֹד פִּירֵשׁ מִמֶּנָּה, עוֹלָה
 יִפָּה כְּדַעַת הַסּוֹבֵר שְׂגִירֶשָׁה, שְׂזֹאת הִיא סִיבָה שֶׁלֹּא
 יִרְצֶה לְצֵאת וּלְקַבֵּל אֶת פְּנֵיהֶ. שֶׁאִם כְּדַעַת הַסּוֹבֵר שֶׁרַק
 פִּירֵשׁ מִמֶּנָּה כְּדֵי שֶׁלֹּא תַצְטַעַר בְּגִלוּת מִצְרַיִם, אֲבָל
 בְּאֵמַת עֲדִינִי הִיתָה אֶשְׁתִּי, הָרִי לֹא הִיתָה בְּכֶךָ סִיבָה
 שֶׁלֹּא יִרְצֶה לְצֵאת לְקִרְאָתָה וּלְקַבֵּל אֶת פְּנֵיהֶ.
 ג. יֵשׁ לִזְמוֹר, שֶׁנִּכְלָל בְּקוּשִׁית רְבִינֵי גַם הֵיאֵךְ
 הַטְרִיחַ יִתְרוֹ אֶת מֹשֶׁה לְצֵאת לְקִרְאָתוֹ, שֶׁהָרִי מֹשֶׁה
 הִיא מֶלֶךְ, כְּמוֹ שִׁיבּוֹאֵר בְּסִמּוּךְ, וּמֶלֶךְ שֶׁמַּחֲלֵ עַל
 כְּבוֹדוֹ אֵינְךָ כְּבוֹדוֹ מַחּוּל, וְאִם כֵּן, הִיא לֹא לִיתְרוֹ לְהִכְנֵס
 אֶל מֹשֶׁה לְמַחֲנֶה, וְכִפִּי שִׁיבּוֹאֵר בְּסִמּוּךְ בְּשֵׁם הַפְּנִים
 יְפוֹת שֶׁהִקְשָׁה כֵּן.

- גְּרִשׁוֹן וְאֵלִיעֶזֶר, שֶׁהֵם בְּנִיךָ. וּמִשְׁמַע
 שֶׁאַפְשָׁר שִׁיתְרוֹ אוֹ צְפוּרָה אֵינֶם רְאוּיִים
 שִׁיעֵצֵא מֹשֶׁה לְקִרְאָתָם מֵאִיזוֹ סִיבָה. וְצִרִיךְ
 בִּיאוֹר, מִפְּנֵי מַה עֲלָה בְּדַעַתוֹ שֶׁל יִתְרוֹ שֶׁלֹּא
 יִרְצֶה מֹשֶׁה לְצֵאת לְקִרְאָתוֹ וּלְקִרְאָת צְפוּרָה
 אֶשְׁתִּי.

וַיֵּשׁ לְפָרֶשׁ, שֶׁבֶד שָׁלַח לוֹ יִתְרוֹ לְמֹשֶׁה,
 אִם אֵין אֶתָּה רוֹצֶה לְקַבְּלֵנִי וּלְגִיירֵנִי, מִשׁוֹם
 שֶׁכְּתוּב בְּפִסּוּק 'מִי גַר אֶתָּד' וְכוּ', וְכִנְ"ל
 שֶׁמִּשְׁמַע לְמַדִּים, שֶׁאֵינְךָ מְקַבְּלִים גְּרִים בְּזִמְנֵי
 שִׁישְׂרָאֵל שְׂרוּיִים בְּכְבוֹד וּבְגִדוּלָה, וְאֵין
 אֶתָּה מֵאַמִּין לִי שְׂאֵנִי בָּא לְהַתְּגִייר לְשֵׁם
 שָׁמַיִם, אֵלֹא אֶתָּה סְבוּר שֶׁהִנְנִי רוֹצֶה
 לְהַתְּגִייר כְּדֵי לְזַכּוֹת לְגִדוּלָה וּלְכְבוֹד
 שִׁישְׂרָאֵל שְׂרוּיִים בְּהֵם, מְכַל מְקוֹם, צֵא בְּגִין
 אֶשְׁתָּד וּקְבַל אֶת פְּנֵיהֶ וְכַבֵּד אוֹתָה, שֶׁהָרִי
 הִיא גְּרָה אֶתָּד בְּעֵינֵיִתָּד - שֶׁכְּבוֹד הַתְּגִיירָה
 וּגְרָה אֶתָּד, בְּזִמְנֵי שֶׁאַתָּה וַיִּשְׂרָאֵל הֵייתֶם
 שְׂרוּיִים בְּעוֹנֵי וּבְשַׁפְּלוּת שֶׁל גְּלוּת מִצְרַיִם³,

דְּרִשָׁה זֹאת, מִשׁוֹם שֶׁאִם לֹא כֵּן הִיא לֹא לְפִסּוּק לִזְמוֹר
 'אֵנִי חוֹתֵךְ יִתְרוֹ וְאַשְׁתְּךָ וְגו' בְּאִים אֵלֶיךָ, וְלִמָּה
 הַפְּסִיק בֵּין יִתְרוֹ וְאַשְׁתְּךָ וְגו', וְלִכֵּן דְּרִשׁוּ שֶׁכֵּךְ אִמְרוּ
 לוֹ, אֵנִי בָּא אֵלֶיךָ וְצֵאת בְּגִינִי, וְאִם אֵין אֶתָּה וְכוּ'. וְעוֹד
 פִּירֵשׁ, שֶׁהַמְדַרְשׁ דְּרִשׁ כֵּן מִלְשׁוֹן 'אֵנִי'. וְרֵאָה עוֹד
 בְּפִירוּשׁ הַר"ם, וּבִפְסֵי תוֹאֵר הַשֵּׁלֶם (ב"ר שֶׁם ד"ה וַאֲמַר).
 מ. מִבּוֹאֵר מְדַבְּרֵי רְבִינֵי, שֶׁצְפוּרָה הַתְּגִיירָה כְּשֶׁבָּאָה
 לְהִנְשֵׂא לְמֹשֶׁה. וְכֵן כָּתַב בְּפִירוּשׁ ר' הַיִּים פִּלְשִׁיֵאל
 (בְּמַדְבָּר כה, ו). וְרֵאָה זוֹהַ בְּסִנְהֶדְרִין (פכ, א) גוֹר אִרְיָה
 (שְׁמוֹת יח, ו) בְּרִית שְׁלוֹם, פְּרִשְׁתָּ בְּהַעֲלוֹתךָ ד"ה וְתַדְבֵּר
 (פְּרִשְׁתָּ פְּנִים יְפוֹת, שְׁמוֹת ב, כא). ג. בְּמַכִּילֵתָא
 (פְּרִשְׁתָּנוּ מִסְכְּתָא דְּעַמְלָק פְּרִשָׁה א ד"ה וַיִּקַּח יִתְרוֹ), נַחֲלִיקוּ
 רְבִי יְהוֹשֻׁעַ וְרְבִי אֵלְעָזָר הַמְדוּעֵי, אִם מַה שֶׁנֶּאֱמַר 'אַחַר
 שִׁילוּחֵיהֶ', הֵייתֶם שֶׁמֹּשֶׁה שִׁילַח אוֹתָהּ בְּגִט, אוֹ שֶׁרַק
 שִׁילַח אוֹתָהּ בְּמִאֲמַר שֶׁתֵּלַךְ לְבֵית אֲבִיהָ עַד שִׁיגְמַר

מַחְנֶה לְיִזְהָ (ראה זכחים קטו, ב), וּמִשָּׁה הָיָה
לוֹ, וַיִּתְּרוּ הָיָה מִחְמִיר עַל עֲצֻמוֹ קֶדֶם
שְׁנַתְּנִיר, שְׁלֹא לָבֵא אֶצֶל מִשָּׁה.
וַאֲתָּה עַל פִּי שְׂרָאָה יִתְרוֹ, שְׁפָכְרָה קֶבֶל
מִשָּׁה הָעֶרֶב רַב (ראה שמות יב, לח),

בְּפֶרֶק קָמָא דְכָלִּים (מ"ח), הַחִיל מִקְדָּשׁ
מִמְּנוֹ, שְׁאִין גְּוִיִּים וּמְמַאי מֵת נִכְנְסִים
לְשָׁם, עַד כְּאֵן. וְאִסּוּר זֶה אִינוֹ אֶלָּא
מִדְּרַבְּנָן, דְּאִפְּלוּ מֵת עֲצֻמוֹ מִתֵּר בְּמַחְנֶה
לְיִזְהָ מִן הַתּוֹרָה (פסחים סו, א). וְהַחִיל הוּא

זרע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבֹאֵר

מקום חנייתו היה מחנה לוייה, ומן התורה
מותר לטמא מת להכנס לשם, וַיִּתְּרוּ הָיָה
מִחְמִיר עַל עֲצֻמוֹ כְּשֶׁהִיא עֲדִיין גּוֹי, קֶדֶם
שְׁנַתְּנִיר¹¹, שְׁלֹא לָבֵא אֶצֶל מִשָּׁה בְּמַחְנֶה
לוֹיָהּ, כְּפִי הַדִּין מִדְּרַבְּנָן, אִף שֶׁמִּן הַתּוֹרָה הִיא
מותר לו להכנס לשם¹².

הערב רב נתקבלו כשישראל עדיין לא היו שרויים בכבוד ובגדולה
ונחזור להענין שהתבאר לעיל, שיתרו
חשש שמא משה רבינו לא ירצה לגיירו מפני
שיחשוש שאינו מתכוין לשם שמים. ויש
להוסיף ביאור בזה, שאַתָּה עַל פִּי שְׂרָאָה
יִתְרוֹ, שְׁפָכְרָה קֶבֶל מִשָּׁה אֵת הָעֶרֶב רַב -

הַחִייל¹³ - שטח בהר הבית, הנמצא בין
ה'סורג'¹⁴ - מחיצה המקפת ברחוק עשר אמות
מחוץ לחומת העזרה¹⁵ לחומת העזרה,
ורחבו עשר אמות, מִקְדָּשׁ מִמְּנוֹ - יותר
מקדושת הר הבית, שְׁאִין גְּוִיִּים וּמְמַאי מֵת
נִכְנְסִים לְשָׁם - הגויים, ומי שנטמא במת,
אינם רשאים להכנס לשם, עַד כְּאֵן.

וְאִסּוּר כְּנִיסָה זֶה אִינוֹ אֶלָּא מִדְּרַבְּנָן¹⁶,
דְּאִפְּלוּ - שהרי אף הַמֵּת עֲצֻמוֹ מִתֵּר שִׁיחִיה
בְּמַחְנֶה לְיִזְהָ, מִן הַתּוֹרָה (פסחים סו, א)¹⁷,
וְהַחִייל שִׁיחִיה בְּמִקְדָּשׁ הוּא מַחְנֶה לְיִזְהָ¹⁸, כְּמוֹ
שֶׁאֵר הַר הַבַּיִת עַד הַעֲזָרָה, וּמִשָּׁה הָיָה לְיִזְהָ,

ציונים ומקורות

שנאמר וַיִּקַּח מִשָּׁה אֵת עֲצֻמוֹת יוֹסֵף עִמּוֹ, עִמּוֹ
במחיצתו. נז. כמבואר בגמרא זכחים הנ"ל,
שכל השטח שמהר הבית ועד שער נקנור, הוא מחנה
לוֹיָהּ. נז. מה שכתב רבנו שיתרו 'החמיר' על
עצמו, צ"ב, שלכאורה הלא זה דין גמור שאסור
לגוים ליכנס שם, וממילא בודאי גם לא היו נותנים
לו להיכנס. ונראה כוונתו, שאף על פי שאיסור כניסת
גויים לחיל אינו אלא מדרבנן, ובזמן יתרו עדיין לא
ניתקן איסור זה, מכל מקום, החמיר יתרו על עצמו
לנהוג כן. ועוד יש לפרש, שגם מדרבנן אינו אסור
להכנס בכל מחנה לוייה אלא בחיל לבד, אמנם יתרו
החמיר על עצמו שלא להכנס בכל מחנה לוייה.
נח. ופירוש דומה לדברי רבינו, כתב בפנים יפות
(בפרשתינו יח, ט). אמנם מיד לאחר מכן התגיייר יתרו,
כמבואר בסנהדרין (צד, א) וזה לשון הגמרא, וַיִּחַד
יִתְרוֹ, וְכוּ', רב אמר, שהעביר חרב חדה על בשרו [מל
את עצמו והתגיייר]. ושמואל אמר, שנעשה חרודים
חרודים כל בשרו [שהצטער על מפלת מצרים]. אמר
רב, היינו דאמרי אינשי, גיורא עד עשרה דרי לא
תבוה ארמאי קמיה [וראה במהרש"א (ח"א ד"ה ויחד),
שאין לגרוס אמר רב, היינו דאמרי אינשי וכו', שהרי
רב דרש ויחד' מלשון מילה, ולא מלשון חרודין.
אלא יש לגרוס 'אמר רב פפא, היינו דאמרי אינשי'
וכו', ודברי רב פפא מתייחסים לדרשת שמואל

נב. לשון המשנה, לפנים מן החומה מקודש מהם
שאוכלים שם קדשים קלים ומעשר שני, הר הבית
מקודש ממנו שאין זבים וזבות נדות ויולדות נכנסים
לשם, החיל מקודש ממנו שאין עובדי כוכבים וטמא
מת נכנסים לשם. נג. מחיצת הסורג משמשת
לסימן, שאין נכרי וטמא מת רשאים לכונוס משם
ולהלך. וקרויה 'סורג', על שם שעשויה מקרשים
ארוכים המורכבים באלכסון זה על גב זה, והיא
מלאה נקבים כמטה מסורגת. על פי תפארת ישראל
(מדות פ"ב מ"ג יכין אות יז). נד. לשון הגמרא
(זכחים קטו, ב), תניא, כשם שמחנה במדבר, כך מחנה
בירושלים, מירושלים להר הבית מחנה ישראל, מהר
הבית לשער נקנור [אחד משערי העזרה] מחנה לוייה,
מכאן ואילך מחנה שכניה, והן הן קלעים שבמדבר
וכו', תניא, רבי שמעון בר יוחאי אומר, עוד אחרת
היתה, חיל ועזרת נשים היא, ולא היו עונשין עליה,
ע"כ. וכך מפורש בתוספתא (כלים פ"א ה"ח) זה
לשונה, טמא מת נכנס להר הבית, ולא טמא מת בלבד
אמרו, אלא אפילו מת עצמו, שנאמר (שמות יג, יט)
וַיִּקַּח מִשָּׁה אֵת עֲצֻמוֹת יוֹסֵף עִמּוֹ, עִמּוֹ בְּמַחְנֶה לוֹיָהּ.
רבי שמעון אומר, החיל ועזרת נשים מעלה יתירה
בבית העולמים, והטמאין שנכנסו לשם פטורין.
נה. לשון הגמרא, טמא מת מותר ליכנס למחנה לוייה,
ולא טמא מת בלבד אמרו, אלא אפילו מת עצמו,

וְאִם כֵּן, מֵאֵי סֶלְקָא דְעֵתִיחָה, שְׁשַׁלַּח לוֹ, אִם אֵין אַתָּה יוֹצֵא בְּגִינִי, צֵא בְּגִין אֲשַׁתְּךָ וְכוּ'.
 וַיֵּשׁ לֹאמֹר, שְׁפִשְׁקֵבֶל מֹשֶׁה הָעֶרֶב רַב,

לֹא הָיוּ יִשְׂרָאֵל בְּאוֹתוֹ זְמַן בְּמִדְרָגָה כָּל כֶּף גְּדוּלָה, שְׁעֵדִין הָיָה לָהֶם מוֹרָא שֶׁל הַמְצַרְיִים, כְּדִכְתִּיב (שמות יד, ג) 'נִבְכִים הֵם בְּאַרְצוֹ', 'וַיִּירָאוּ מְאֹד' (פסוק ו), וְאַחַר כֶּף

זרע שמשון המבאד

תערובות של גוים שהתגיירו ביציאת מצרים, כמו שכתוב (שמות יב, לח) 'וְגַם עָרֵב רַב עָלָה אִתָּם'²³, וְאִם כֵּן קֵשָׁה, מֵאֵי סֶלְקָא דְעֵתִיחָה - למה עלתה על דעתו של יתרו, לחשוש שלא ירצה משה לקבלו ולגיירו, שִׁמְחַמַּת זֶה שְׁפִיחָא לֹא לֹאמֹר, אִם אֵין אַתָּה יוֹצֵא בְּגִינִי - לפי שאינך רוצה לגיירני, מפני שאתה חושש שאני בא להתגייר כדי לזכות לכבוד ולגדולה שישראל שרויים בהם, ולא לשם שמים, צֵא בְּגִין אֲשַׁתְּךָ וְכוּ', והרי היה לו ליתרו לחשוב, שבודאי כמו שקיבל משה את הערב רב וגיירם, כך יקבל ויגייר גם אותו.

וַיֵּשׁ לֹאמֹר, שְׁפִשְׁקֵבֶל מֹשֶׁה אֶת הָעֶרֶב רַב שֶׁנִּתְגַּיְרוּ, הִיָּה הַדְּבַר בְּרוּר שֶׁלֹּא בִּאוּ לְהִתְגַּיֵּר לְזִכּוֹת לְכַבֹּד²⁴, שֶׁהָרִי לֹא הָיוּ יִשְׂרָאֵל בְּאוֹתוֹ זְמַן בְּמִדְרָגָה כָּל כֶּף גְּדוּלָה שֶׁל כְּבוֹד וְגְדוּלָה, שְׁעֵדִין הָיָה לָהֶם מוֹרָא שֶׁל הַמְצַרְיִים שֶׁרָדְפוּ אַחֲרֵיהֶם, כְּדִכְתִּיב (שמות יד, ג)²⁵ 'וְאָמַר פְּרָעָה לְבִנֵי יִשְׂרָאֵל נִבְכִים הֵם בְּאַרְצוֹ' - שפרעה חשב שישראל הם כלואים במדבר, ואינם יודעים היאך יצאו ממנו, ולכך רדף אחריהם, 'וַיִּירָאוּ מְאֹד' - ישראל נתייראו מאד מהמצריים (פסוק ו)²⁶, וְאַחַר כֶּף - גם אחרי שניצלו ישראל

ציונים ומקורות

שנעשה חרודים חרודים. ונראה משם, שגם לשמואל התגייר יתרו אז, שהרי על כן אמר רב פפא, גיורא, עד עשרה דרי לא תבוה ארמאי קמיה]. אמנם יש להקשות, שהרי כתוב (שמות יח, ז) 'יוצא משה לקראת חותנו וגו' ויבואו האהלה', ומשמע שיתרו נכנס עם משה לתוך אהלו, ופסוק זה כתוב לפני הפסוק 'ויחד יתרו', ומשמע שזה היה עוד לפני שהתגייר. אך ראה ילקוט שמעוני (שמות רמז רסח) שדרשו 'ויבואו האהלה', זה בית המדרש [וכך מפורש גם בתרגום יונתן, אך באבן עזרא פירש, שהוא 'אהלו של משה']. ויש לומר, שבית המדרש היה עומד מחוץ למחנה לויא, על כן נכנס יתרו לשם אף קודם שהתגייר. ובדומה לזה כתוב בפנים יפות המובא להלן בסמוך, עיי"ש.
 נט. במדרש (שמו"ר מב, ו) מבואר, שמשה קיבל אותם וזה לשונו, 'לך רד כי שחת עמך' (שם לב, ז), 'העם' אין כתיב כאן אלא 'עמך', אמר משה, רבון העולם, מנין הם עמי, אמר לו הקדוש ברוך הוא, עמך הם, שעד שהיו מצרים אמרתי לך (שם ז, ד) 'והוצאתי את צבאותי את עמי, אמרתי לך שלא לערב בהם ערב רב, אתה שהיית עמי וכשר, אמרת לי לעולם מקבלים השבים, ואני הייתי יודע מה הם עתידין לעשות, אמרתי לך לאו, ועשיתי רצונך וכו'. וראה גם ברש"י (שם לב, ז).

להתגייר לשם שמים, ומפני כן גיירם, ולא חשש בהם להא דאין מקבלים גרים לימות המשיח וכו' וכפי שחשב אצל גירות יתרו, משום שעדיין לא היו ישראל במדרגה גדולה, אולם לפי האמת הם לא נתכוונו לשם שמים, וכדאייתא בווהר (רע"מ פרשת ואתחנן רעג, א), שהערב רב לא נתגיירו לשם שמים. וראה עוד בזה, ברמב"ם (הלכות איסורי ביאה פ"ג ה"ח), וכתבם פז (על הווהר ח"א כד, ב) ובספר הילקוטים (פרשת כי תשא, בפסוקי עשיית העגל).
 סא. לשון הפסוק, 'וְאָמַר פְּרָעָה לְבִנֵי יִשְׂרָאֵל נִבְכִים הֵם בְּאַרְצוֹ סַגְר עֲלֵיהֶם הַמִּדְבָּר'. ובהמשך הפרשה (פסוקים ד'-) 'וַיִּחַזְקֵתִי אֶת לֵב פְּרָעָה וַיְרַדְף אַחֲרֵיהֶם וגו', וַיִּגְדֹּל לְמִלְךְּ מִצְרַיִם פִּי כְרַח הָעַם וַיִּהְיֶה לְכַב פְּרָעָה וַעֲבָדֵיו אֶל הָעַם וַיֹּאמְרוּ מַה זֹאת עֲשִׂינוּ כִּי שִׁלְחָנוּ אֶת יִשְׂרָאֵל מִעֲבָדֵינוּ, וַיֹּאסֵד אֶת רַכְבּוֹ וְאֶת עֲמֹל לָקַח עִמּוֹ, וַיִּקַּח שֵׁשׁ מֵאוֹת רֶכֶב בַּחֹר וְכָל רֶכֶב מִצְרַיִם וְשָׁלַשׁ עַל כִּלּוֹ, וַיִּחַזַּק ה' אֶת לֵב פְּרָעָה מִלְּךְ מִצְרַיִם וַיְרַדְף אַחֲרָיו בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל יִצְאִים בְּיַד רְמָה, וַיְרַדְּפוּ מִצְרַיִם אַחֲרֵיהֶם וַיִּשְׁלַחוּ אוֹתָם חֲזִים עַל הַיָּם כָּל סוֹס רֶכֶב פְּרָעָה וּפְרָשָׁיו וַחֲיָלוּ עַל פִּי הַחִירָת לִפְנֵי בַּעַל צֶפֶן, וַפְּרָעָה הֶקְרִיב וַיִּשְׁאָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת עֲנִיָּהֶם וְהִנֵּה מִצְרַיִם נֹסַע אַחֲרֵיהֶם וַיִּירָאוּ מְאֹד וַיִּצְעֲקוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל ה'". סב. לשון הפסוק, ראה בהערה קודמת.

דַּעֲתִיָּה, שְׁמֻשָּׁה לֹא יִרְצָה עוֹד לְקַבֵּל גֵּרִים. מִשּׁוֹם הֵכִי, שְׁלַח לוֹ, אִם אֵין אַתָּה יוֹצֵא בְּגִינִי, בְּנִ"ל.

וְעוֹד יֵשׁ לוֹמֵר, שְׁכַתְּבוּ הַמְּקַבְּלִים (ראה תיקוני זוהר תקון סט, שער

בָּאָה עֲלֵיהֶם מִלְחָמַת עֲמֻלָּק, וְלֹא הָיָה לָהֶם מִן לְאֹכֵל.

אֲמַנָּם בְּשִׁבְא יִתְרוֹ, כְּכָר רָאוּ הַנֶּסֶם שֶׁל קְרִיעַת יַם סוּף וּמִלְחָמַת עֲמֻלָּק, וְהָיָה לָהֶם הַמֶּן וְהַבָּאָר וְהַתּוֹרָה. וּמִלְּקָא

זרע שְׁמֻשׁוֹן הַמְּבַאָר

מהמצריים על ידי קריעת ים סוף, לא היו במנוחה וכבוד, שִׁבְאָה עֲלֵיהֶם מִלְּחָמַת עֲמֻלָּק^{טו}, וְעַדִּיין לֹא הָיָה לָהֶם מֶן - שהיה יורד להם במדבר בקביעות בכל יום

שְׁאֵבֶל - לצורך מאכלם, אלא אכלו משיירי הבצק שהוציאו ממצרים, מט"ו בניסן עד ט"ו באייר^{טו}.
אֲמַנָּם בְּשִׁבְא יִתְרוֹ אצל משה, כְּכָר רָאוּ כולם את הַנֶּסֶם שֶׁל קְרִיעַת יַם סוּף, וּמִלְּחָמַת עֲמֻלָּק שֶׁנִּיחָחוּם יִשְׂרָאֵל בְּדֶרֶךְ נֶס, וְהָיָה לָהֶם הַמֶּן - שִׁירָד לָהֶם בְּכָל יוֹם לִמְאֹכֵל, וְהַבָּאָר - שהוציא להם מים, וְהַתּוֹרָה שֶׁנִּיתְּנָה בְּהַר סִינִי בְּקוֹלוֹת וּבִרְקִיעִים^{טו}. וּמִלְּקָא דַּעֲתִיָּה - יתרו חשב בדעתו, שְׁמֻשָּׁה לֹא יִרְצָה עוֹד לְקַבֵּל גֵּרִים, מִשּׁוֹם שִׁישְׂרָאֵל הָיוּ שְׂרוּיִים אַז

גם כבוד וגדולה מחמת הניסים האלה, ויחשוש שהגרים אינם באים להתגייר לשם שמים, אלא כדי לזכות לכבוד וגדולה. מִשּׁוֹם הֵכִי - מפני שחשש יתרו שמא לא ירצה משה לקבלו, שְׁלַח לוֹ יִתְרוֹ לְמִשָּׁה, אִם אֵין אַתָּה יוֹצֵא בְּגִינִי, מפני שאינך רוצה לגיירני, צא בגין אשתך, שכבר נתגיירה כשישראל היו שרויים בעוני ושפלות, ואם גם בגלל אשתך אינך רוצה לצאת, לפי שגרשת אותה, צא בשביל שני בניה, שהם גם בנים, בְּנִ"ל.

יתרו שהיה גלגולו של קין חשש שלא יקבלנו משה שהיה גלגולו של הבל וְעוֹד יֵשׁ לוֹמֵר טעם אחר, כביאור מה שאמר יתרו למשה, אם אין אתה יוצא בגיני

ציונים ומקורות

וגם מתן תורה נתפרסם בכל העולם, כמבואר בזבחים (קטז, א), שכשניתנה תורה לישראל, היה קולו הולך מסוף העולם ועד סופו, וכל [מלכין] עובדי כוכבים אחזתן רעדה בהיכליהן, ואמרו שירה. סה. רבינו מבאר כאן כדעת הסובר (זבחים קטז, א) שיתרו בא אצל משה לאחר מתן תורה. וזה לשון הגמרא (שם), איתמר, בני רבי חייא ורבי יהושע בן לוי, חד אמר, יתרו קודם מתן תורה היה. וחד אמר, יתרו אחר מתן תורה היה, כתנאי, וישימע יתרו כהן מדין (שמות יח, א), מה שמועה שמע ובא ונתגייר, רבי יהושע אומר, מלחמת עמלק שמע, שהרי כתיב בצדו (שם יז, יג) ויחלוש יהושע את עמלק ואת עמו לפי חרבו. רבי אלעזר המודעי אומר, מתן תורה שמע [ובא], שכשניתנה תורה לישראל, היה קולו הולך מסוף העולם ועד סופו, וכל [מלכין] עובדי כוכבים אחזתן רעדה בהיכליהן ואמרו שירה, שנאמר (תהלים כט, ט) ויבהיכלו כולו אומר כבוד. [אולם נראה שיסוד פירושו כאן עולה יפה גם להאמרים שיתרו בא קודם מתן תורה, כי אחר כל הניסים הגדולים של קריעת ים סוף, מלחמת עמלק, ירידת המן, כבר נחשב שישראל שרוים בגדולה, אף שעדיין לא קיבלו את התורה].

סג. כמו שכתוב בסוף פרשה הקודמת (שמות יז, ח) זיבא עמלק וילחם עם ישראל ברפידיים. סד. כמבואר במכילתא דרשב"י (פרשת בשלח טז, א) וזה לשון המכילתא, ויסעו מאלים ויבאו כל עדת בני ישראל אל מדבר סין בחמשה עשר יום וכו', דבר אחר למה נאמר יום, לידע יום שניתן בו מן לישראל. חררה שהוציאו ממצרים, אכלו ממנו אחד ושלשים יום, וכן הוא אומר (שמות יב, טז) ויזאפו את הבצק אשר הוציאו ממצרים, וכאן 'בחמשה עשר יום לחדש השני', בצדו הוא אומר (שם טז, ד) 'הנני ממטיר לכם לחם'. רבי שילא אומר, נסתפקו הימנה ששים ואחת סעודה, ע"כ. ואף שבורר הדבר, שמה שאכלו כל כך הרבה סעודות משיירי הבצק היה נס גדול [ראה שפתי כהן (פרשת בא ד"ה ויאפו)], מכל מקום יש לומר, שלא היה זה נס מפורסם לכל העולם, וכל כן לא היה ידוע לגוים שישראל היו שרויים כבר אז בכבוד ובגדולה. מה שאין כן כשירד המן, שנס זה היה מפורסם בכל העולם, כמו שכתב רש"י (שמות טז, כא) וזה לשונו, הנשאר בשדה נמוח ונעשה נחלים, ושותין ממנו אילים וצבאים, ואמות העולם צדין מהם וטועה אילם בהם טעם מן, ויודעין מה שחבן של ישראל.

הפסוקים פרשת בראשית סימן ד ר"ה כי שבעתים), שמשון היה גלגולו של הכל, ויתרו גלגולו של קין, וצפורה היתה

זרע שמשון המבאר

היתה נשמתו של קין, שהיו שניהם אחים ובניו של אדם הראשון, וצפורה בתו של יתרו, ואשתו של משה, היתה הגלגול של התאומה היתרה - השניה שנוצרה עם הכל^{טו}, והיתה גם אשתו של הכל^{טז}, ששבביה^{טז} - בשביל שיוכל לישאנה, הרג קין את הכל^{טז} אחיו שהיה אחיה ובעלה, כמו

צא בגיין אשתך וכו', שנראה מזה שיתרו חשש שמא משה לא ירצה לקבלו, בהקדם מה שפתבו המקבילים (ראה תיקוני זוהר תקון טט; שער הפסוקים פרשת בראשית סימן ד ר"ה כי שבעתים)^{טו}, שמשון היה גלגולו של הכל - נשמתו של משה היתה נשמתו של הכל, ויתרו היה גלגולו של קין - נשמת יתרו

ציונים ומקורות

קין וכו'. כי שבעתים יקם קין יקם - ר"ת יתרו, קרח, מצרי. והענין הוא, כי ג' אלה גלגולי קין להתקן. והנה בקרח נתקן, שבלעו הארץ, לתקן מה ששפך דם הכל אחיו. ובמצרי נתקן, שנהרג על שבא אל אשת הכל אחיו. אחר כך ביתרו היה שלימות תיקונו לגמרי, כי אז החזיר את התאומה היתירה שלקח מהכל אחיו, ונתנה למשה, שהוא הכל, ונתן לו צפורה בתו, שהיא התאומה היתירה ההיא וכו', ע"כ. וזה לשון שער הפסוקים (פרשת שמות סימן ב ד"ה מי שמך), הנה ראשי תיבות 'מי שמך לאיש שר ושופט', הוא משלש. רמז לו, כי נתגלגל שלש גלגולים, משה, שת, הכל, ר"ת של שמו, ע"כ. ועיני עוד בשער הגלגולים (הקדמה לו ד"ה ודע כי גם שת). וענין זה מבואר היטב בשל"ה (שמות, תורה אור אותיות י"א). וזה לשון השל"ה (מסכת פסחים מצה עשירה - דרוש שלישי א), נודע מה שכתבו המקובלים (עץ חיים שער קרית ארבע פק"ו; שער הגלגולים הקדמה לו) הכל - משה גלגולו באמצעות 'שת', קין נתגלגל לזכך ביתרו. והנה, הרג קין את הכל מחמת תאומה יתרה (כ"ר כב, ז), וזאת התאומה נתגלגלה בצפורה. ויתרו שהוא קין, עשה תשובה, והחזירה למשה שהוא הכל. סו. פירוש, שכשנולד קין נולדה עמו תאומה אחת, וכשנולד הכל נולדו עמו שתי תאומות, כמו שביאר רש"י (בראשית ד, א) וזה לשוננו, 'את קין, את אחיו את הכל, שלש אתים ריבויים הם, מלמד שתאומה נולדה עם קין, ועם הכל נולדו שתיים, לכך נאמר 'ותוסף', ע"כ. ומקור הדברים הוא במדרש (כ"ר כב, ב-ג), אמר ליה רבי יהושע בן קרחה, ועלו למטה שנים, וירדו שבעה, קין ותאומתו, והכל ושתי תאומותיו וכו'. 'ותוסף ללדת את אחיו את הכל, הדא מסייעא לרבי יהושע בן קרחה, דאמר, עלו למטה שנים וירדו שבעה. סח. כמבואר בתיקוני זהר שמובא בסמוך.

סו. הענין שיתרו היה גלגולו של קין, ומשה גלגולו של הכל, כתוב בתיקוני זוהר (תקון טט עט, ב). וזה לשוננו, ועוד 'האדם ידע' (בראשית ד, א), ידע חובא דיליה, במאי בקין וכו', והוה ידע זוהמא דיליה דאתפרש עד 'קני חותן משה', וכד חמא גלגולא ותיובתא דיליה תמן, אמר 'קניתי איש את ה' (שם), כען ידענא ליה דקניתי ליה בקני חתן משה, ורווחנא ליה תמן וכו', 'ותוסף ללדת את אחיו את הכל' (שם ד, ב) וכו', ואחוי ליה קודשא בריך הוא גלגולא דיליה בכל דרא ודרא, איך הוה אזיל מצדיק לצדיק עד שתין רבוא, עד דמטי לההוא דאתמר ביה 'בשגם הוא ברש' (שם ו, ג), 'בשגם זה הכל' (קהלת ח, יד), ואוקמהו קדמאי 'בשגם' דא משה. 'אדם ידע את חטאו, ובמה ידעו, בלידת קין, וידע אדם, כי הזוהמא של קין, תתפשט עד 'קני', שהוא יתרו חותן משה, וכשראו אדם וחוה את הגלגול של קין ותשובתו שם ביתרו, עתה ידעתי ש'קניתי' אותו קנין חדש ב'קני חותן משה', שבו יתוקן ויכנס בקדושה, ושם ביתרו הרווחתי אותו ברוח גמור, כי שם יכנס בקדושה, והראה לו הקב"ה לאדם, הגלגולים של הכל בכל דור ודור, ויבן היה הולך ומתגלגל בכל דור וכו', עד הששים רבוא שהיו במתן תורה, ופירשו הראשונים (חולין קלט, ב) 'בשגם' דא משה, ומזה נלמד, שמשה היה גלגול של הכל]. וזה לשון שער הפסוקים (בראשית שם), דע, כי ג' גלגולים יש בהבל, וג' בקין וכו', גם דע, כי ר"ת 'ק"ם נ'יקם קין' (בראשית ד, כד), 'יתרו', קרחה, מצרי, כי גם קרח היה מושרש גלגול נשמת קין, ולכן נתקנא במשה שהוא הכל כנודע וכו', וכי היו בו נר"ן, ושלשתן נתגלגלו באלו, כי הנפש של קין נתגלגלה במצרי שהיה עכו"ם, ורוחו של קין נתגלגלה בקרח וכו', ונשמתו של קרח, נתגלגלה ביתרו חותן משה, ולכן לקח משה את צפורה בתו, כי אז נשלם תקון

יִתְרוֹ לְמֹשֶׁה. וְכֵן כָּתַב הָעֶשְׂרָה מֵאֲמָרוֹת הַלֶּקֶךְ ג' מֵמֵאֲמַר חֲקוֹר דִּין פָּרֶק ט', 'אֲנִי ח'תִּנְדָּף יִתְרוֹ' (שְׁמוֹת יח, 1) - רֵאשִׁי תְבוֹת אַחֲי.

זרע שְׁמִשׁוֹן הַמִּבְאֵר

יִתְרוֹ חֲשַׁשׁ שְׁדִינוֹ כְּרוֹצַח בְּשׁוּגַג שְׁאִינוֹ חוֹזֵר לְגִדּוּלְתוֹ וְגַרְסִינָן בְּגִמְרָא בְּסוֹף פָּרֶק ב' דְּמִפְּסוּת (יג, א), 'יָשׁוּב הָרֹצֵחַ אֶל אֶרֶץ אֲחֻזָּתוֹ' (בְּמִדְבָר לַה, כח), אֲבָל אֵינּוּ שָׁב לְגִדּוּלְתוֹ, וְעֵינָן שָׁם. וְכֵן שִׁיתְרוֹ זוהר (תִּיקוֹן סט קיג, א)^ט, וְעֵתָה הִחְזִירָה יִתְרוֹ - שְׁהִיה גִּלְגוּל הַבֵּל, עַל יְדֵי שֶׁנִּתֵּן לוֹ לֵאשׁוּה אֵת צְפוּרָה - שְׁהִיתָה גִּלְגוּל תְּאוּמַת הַבֵּל, וּבְכֵךְ נִיתְקַנָּה נִשְׁמַת קִין, שְׁהַשִּׁיב לְנִשְׁמַת הַבֵּל אֵת תְּאוּמַתוֹ. וְכֵן כָּתַב הָעֶשְׂרָה מֵאֲמָרוֹת הַלֶּקֶךְ ג' מֵמֵאֲמַר חֲקוֹר דִּין פָּרֶק ט'^ט, וְכַתֵּב לְרִמּוֹז כֵּן בְּפִסּוּק (שְׁמוֹת יח, 1) 'אֲנִי ח'תִּנְדָּף יִתְרוֹ' - רֵאשִׁי תְבוֹת אַחֲי, לְפִי שֶׁבְּסֹדֵר הַגִּלְגּוּלִים הִיה יִתְרוֹ - גִּלְגּוּל שֶׁל קִין, אַחֲיוֹ שֶׁל מֹשֶׁה - גִּלְגּוּל שֶׁל הַבֵּל.

יִתְרוֹ חֲשַׁשׁ שְׁדִינוֹ כְּרוֹצַח בְּשׁוּגַג שְׁאִינוֹ חוֹזֵר לְגִדּוּלְתוֹ וְגַרְסִינָן בְּגִמְרָא בְּסוֹף פָּרֶק ב' דְּמִפְּסוּת (יג, א)^ט, לְעַנְיָן רוֹצַח בְּשׁוּגַג שְׁגִלָּה לְעִיר מִקְלָט, שְׁנֵאֲמַר בּוֹ, שְׁאַחֲרֵי מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל 'יָשׁוּב הָרֹצֵחַ אֶל אֶרֶץ אֲחֻזָּתוֹ' (בְּמִדְבָר לַה, כח)^ט, לְפִי שֶׁבְּמִיתַת הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל, נִגְמָרָה כְּפֶרֶת הַרוֹצַח, אֲבָל מְכַל מְקוֹם, אֵינּוּ שָׁב לְגִדּוּלְתוֹ - שְׁאֵם הִיה נִשְׂיָא אִו רֵאשׁ בֵּית אֵב לְפָנֵי שְׁנַעֲשֵׂה רוֹצַח, אִינוֹ חוֹזֵר לְגִדּוּלְתוֹ כְּשִׁישׁוּב לְעִירוֹ בְּמִיתַת הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל, וְעֵינָן שָׁם.

וְכֵן שִׁיתְרוֹ כְּשֶׁהֵלֵךְ אֲצֵל מֹשֶׁה לְמִדְבָר, וּמֹשֶׁה הִיה יוֹצֵא לְקִרְאָתוֹ, בּוֹדָאֵי הָיָה

צִיּוּנִים וּמְקוּדוֹת

יִתְרוֹ לְמֹשֶׁה עַל יְדֵי שְׁלִיחַ, וְכַמְבוּאֵר לְעֵיל, אֵם כֵּן, הֵיאֵךְ אֲמַר 'אֲנִי חוֹתֵנְךָ יִתְרוֹ', שְׁלַכְאוּרָה יִתְרוֹ רֵאוֹי הִיה לּוֹמֵר 'הִנֵּה חוֹתֵנְךָ יִתְרוֹ' וְכִדּוּמָה [רֵאָה בְּנַחֲלַת יַעֲקֹב עַל פִּירוּשׁ רִשִׁי (שם), שְׁדִיִּיק דִּיוֹק זֶה, וְרֵאָה רַמְבַּ"ן (שם), שְׁמַחֲמַת קוּשִׁיָּא זֶו הוֹכִיחַ כְּהַמָּאן דְּאֲמַר שְׁאַגְרַת שְׁלַח לוֹ, וְלֹא שְׁלִיחַ. וְעֵינָן עוֹד בְּפִירוּשׁ הַרַ"א^ב], אֵלָא בְּעַל כְּרַחֲךָ, שְׁרַצָּה לְרַמּוֹז לוֹ בְּדַבְרֵיוֹ שְׁהוּא כְּמוֹ אַחֲיוֹ. עַב. לְשׁוֹן הַפִּסּוּק, 'וַיֵּאֲמֶר אֶל מֹשֶׁה אֲנִי חֲתָנְךָ יִתְרוֹ בָּא אֵלַיִךְ וְאֶשְׁתָּף וְשָׁנִי בְּנִיָּה עִמָּה'. עַג. לְשׁוֹן הַגִּמְרָא, כְּדַתְנִיא 'יָשׁוּב הָרוֹצַח אֶל אֶרֶץ אֲחֻזָּתוֹ', לְאֶרֶץ אֲחֻזָּתוֹ הוּא שֵׁב, וְאִינוֹ שֵׁב לְמָה שְׁהַחְזִיקוֹ אֲבוּתָיו, דְּבִרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי מֵאִיר אֲוֵמַר, אָף הוּא שֵׁב לְמָה שְׁהַחְזִיקוֹ אֲבוּתָיו, ע"כ. וְהִלְכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה, שְׁאִינוֹ חוֹזֵר לְמָה שְׁהַחְזִיקוֹ אֲבוּתָיו, כְּמַבּוּאֵר בְּרַמְבַּ"ם הַמוּבָא לְהֵלֵךְ. וְאוּלַי הַלְשׁוֹן 'אִינוֹ חוֹזֵר לְגִדּוּלְתוֹ' שְׁנִקְטַר רַבִּינוֹ, הוּא עַל פִּי מָה שְׁכַתֵּב הַרַמְבַּ"ם (הִלְכוֹת רוֹצַח פ"ו ה"ד) וְזֶה לְשׁוֹנוֹ, וְאָף עַל פִּי שְׁנַתְכַפֵּר לוֹ, אִינוֹ חוֹזֵר לְשׁוֹרָה שְׁהִיה בַּה לְעוֹלָם, אֵלָא הִרִי הוּא מוֹרֵד מִגְּדוּלְתוֹ כֵּל יִמְיוֹ, הוּאֵיל וּבֵאֵר תְּקֵלָה זֶו הַגָּדוּלָה עַל יְדוֹ. עַד. לְשׁוֹן הַפִּסּוּק 'כִּי בְּעִיר מִקְלָט יָשֵׁב עַד מוֹת הַפֶּהֶן הַגָּדוֹל וְאַחֲרֵי מוֹת הַפֶּהֶן הַגָּדוֹל יָשׁוּב הָרֹצֵחַ אֶל אֶרֶץ אֲחֻזָּתוֹ'.

סַט. לְשׁוֹן הַמְדַרְשׁ, 'וַיֵּאֲמֶר קִין אֶל הַבֵּל אַחֲיוֹ וַיְהִי בְּהִיּוֹתָם' וְגו' (בְּרַאשִׁית ד, ח), עַל מָה הִיוּ מְדִיִּינִים וְכוּ', אֲמַר רַבִּי הוֹנָא, תְּאוּמָה יִתִּיהָ נּוֹלְדָה עִם הַבֵּל, זֶה אֲוֵמַר, אֲנִי נּוֹטְלָה שְׁאֵנִי בְּכוֹר, וְזֶה אֲוֵמַר, אֲנִי נּוֹטְלָה שְׁנוֹלְדָה עִמִּי, וּמִתּוֹךְ כֵּךְ 'וַיִּקַּם קִין'. ע. לְשׁוֹן הַתִּיקוּנִים, מֵאִי 'שְׁאֲתִי' [שְׁנֵאֲמַר בְּקִין (בְּרַאשִׁית ד, ז) 'הֵלֵא אֵם תִּשְׁיֵב שְׁאֲתִי' וְכוּ', וּבַהֲפּוֹךְ אֲתוּוֹן 'שְׁאֲתִי אִיהִי אֲשֵׁת' 'שְׁאֲתִי' הוּא 'שְׁאֲתִי' בַּהֲפּוֹךְ אֲוִתִּיתָ], הַכֵּא רַמְזוֹ [כֵּאן נְרַמַּז] דְּעַבֵּר [קִין] עַל 'וְאֵל אֲשֵׁת עִמִּיתְךָ לֹא תִתֵּן שְׁכַבְתָּךְ' (וַיִּקְרָא יח, כ) וְכוּ', דֵּאֲתָא [שְׁבֹא] עַל תְּאוּמַתוֹ שֶׁל הַבֵּל [שְׁהִיתָה גַם אֲשֵׁתוֹ], וְדֵא אִיהוּ [וְזֶהוּ מָה שְׁכַתּוֹב (בְּרַאשִׁית ד, ח) 'וַיִּקַּם קִין אֶל הַבֵּל'], קָם עַל תְּאוּמַתוֹ [וְאֲשֵׁתוֹ] שֶׁל הַבֵּל [וּבֵא עֲלֵיהֶן], וְלִבְתֵּר קְטִיל לְבַעֲלָה [וְאַחַר כֵּךְ הִרְגַּת קִין אֵת הַבֵּל בְּעַלָּה]. עַא. לְשׁוֹן הָעֶשְׂרָה מֵאֲמָרוֹת, וְהוּא טַעַם 'חֻתֵּן מֹשֶׁה', רֵאשׁוֹן לִזֶּה הַתּוֹאֵר [שְׁלֵא מְצִינוֹ לְשׁוֹן 'חֻתֵּן' בְּתוֹרָה קוֹרֵם יִתְרוֹ], שְׁהוּא [תִּיבַת 'חֻתֵּן' הוּא נּוֹטְרִיקוֹן שֶׁל] 'אֵחַ, אֲחוּת, נּוֹתֵן', שִׁיתְרוֹ הִיה כְּמוֹ 'אֵחַ' לְמֹשֶׁה, וְנִתֵּן לוֹ אֵת 'אֲחֻזָּתוֹ', סִימָן לְדַבֵּר 'אֲנִי חוֹתֵנְךָ יִתְרוֹ', רֵאשִׁי תִיבּוֹת 'אֲחִי, עַכ"ל. וְאוּלַי גַם בְּשֵׁל"ה (שְׁצוּיָן לְעֵיל בְּסִמּוֹן), שְׁכַתֵּב כֵּן. וְאוּלַי יֵשׁ לּוֹמֵר, שְׁדִיִּיקוֹ כֵּן, מְשׁוּם שְׁלַכְאוּרָה קֵשָׁה, שְׁכִיּוֹן שְׁדַבְרִים אֵלָה שְׁלַח

אֶתְּהָ רוּצָה לָתֵת לִי גְדֻלָּה כְּזוֹ, צֵא בְּגִין
אֲשֶׁתְּךָ, שֶׁהִיא הַתְּאוֹמָה יִתְּרָה שְׁגוֹלְדָה
עִמָּךְ, שֶׁהַחֲזוּרְתִּיהָ לָךְ.

וְאִם תֹּאמַר, גַּם הִיא אֵינָה רְאוּיָה
לְכַבֵּד, לָפִי שֶׁהִיא גְרָמָה
לְתַקְלָה הַגְּדוֹלָה שֶׁהָרַג קִוַּן אֶת הַכֶּלֶל,
כְּמוֹ שֶׁפָּתַב הָרַמְבַּ"ם בְּפָרֶק ז' מֵהַלְכוֹת

הָיָה מִתְּכַפֵּד בְּמִשָּׁה וְאוֹמֵר אֲנִי
חֹתֵן הַמְּלֶכֶךְ (ראה ילקוט שמעוני שמות רמו
רסח; הובא ברש"י שמות יח, א), הָיָה חוֹזֵר
לְגְדֻלָּתוֹ, כְּמוֹ שֶׁהָיָה קִוַּן אַחֲיו הַגְּדוֹל שֶׁל
הַכֶּלֶל.

וְלָכֵן שָׁלַח לוֹ, אִם אֵין אֶתְּהָ יוֹצֵא
בְּגִינִי, לָפִי שֶׁהִייתִי רוּצָה, וְאֵין

זרע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבֹאֵר

הַתְּאוֹמָה יִתְּרָה שְׁנוּיָדָה עִמָּךְ בַּגְּלוּל
הַקּוֹדֵם שֶׁהִיית הַכֶּלֶל, שֶׁהַחֲזוּרְתִּיהָ לָךְ, וְרֵאוּיָה
הִיא לְכַבֵּד זֶה. [וכשיידעו כולם שהוא יוצא
מחמת אשתו ובניו דווקא, נמצא שאין ליתרו
שום כבוד מיציאת משה אליו, ואין נחשב
שחזר לגדולתו].

צפורה תיקנה בלידת בניה,

את קלקול קין בהאבדת זרעו של הכל

וְאִם תֹּאמַר, שֶׁגַּם הִיא - צְפוּרָה, אֵינָה
רְאוּיָה לְכַבֵּד מֵאֵת מִשָּׁה, לָפִי שֶׁהִיא הִיתָה
גְּלוּל נִשְׁמַת תְּאוֹמַתוֹ שֶׁל הַכֶּלֶל, וְעַל יְדֵי כֵךְ
גְּרָמָה לְתַקְלָה הַגְּדוֹלָה שֶׁבְּעֹבֹרָה הָרַג קִוַּן
אֶת הַכֶּלֶל, כְּפִי שֶׁהוּבָא לְעֵיל בְּשֵׁם הַמְּדַרְשׁ,
וּכְמוֹ^{טו} שֶׁפָּתַב הָרַמְבַּ"ם בְּפָרֶק ז' מֵהַלְכוֹת

ציונים ומקורות

לשמש בפניהם. עיין שם תירוצו. וראה עוד במשך
חכמה (שמות יח, יב), ביישוב הקושיא].
עו. לשון הילקוט, 'חותן משה' (שמות יח, א), מתחלה
היה מתכבד משה בחמיו, שנאמר (שמות ד, יח) 'וילך
משה וישב' וגו', ועכשיו יתרו מתכבד בו. אמרו לו, מה
טיבך. אמר להם, אני חותן משה. עו. ומצינו,
[גולה ומטלטל] תהיה בארץ' (בראשית ד, יב). וכתוב
(שם ד, טו) 'יוצא קין מלפני ה' וישב בארץ נוד קדמת
עדן'. ופירש רש"י, שמצינו רוח מזרחית קולטת בכל
מקום את הרוצחים, שנאמר (דברים ד, מא) 'אז יבדיל
משה וגו' מזרחת שמש' [וראה מדרש אגדה שם].
והיות שמצינו שאף אחר מיתת הכהן גדול, אף שהוא
יוצא מעיר מלט, מ"מ אינו חוזר לגדולתו לעולם,
א"כ חשש יתרו שכלן לא ירצה משה לצאת לקראתו,
משום שזה גורם להחזירו לגדולתו, והוא אינו ראוי
לכך מחמת רציחת תאומת הכל. עח. לשון
הרמב"ם, ואף על פי שנתכפר לו, אינו חוזר לשררה
שהיה בה לעולם, אלא הרי הוא מורד מגדולתו כל ימיו,

מִתְּכַפֵּד בְּמִשָּׁה - כְּבוֹדוֹ הִיָּה מִתְּרַבָּה עַל יְדֵי
כְּבוֹדוֹ שֶׁל מִשָּׁה, וְאוֹמֵר לְכוֹלֵם אֲנִי חֹתֵן -
חִמּוֹ שֶׁל הַמְּלֶכֶךְ - מִשָּׁה^{טו} (ראה ילקוט שמעוני
שמות רמו רסח; הובא ברש"י שמות יח, א), וְנִמְצָא
שְׁכַכְךְ הָיָה חוֹזֵר לְגְדֻלָּתוֹ, שֶׁהִיָּה לוֹ בַּגְּלוּלוֹ
הַקּוֹדֵם, כְּמוֹ שֶׁהָיָה קִוַּן אַחֲיו הַגְּדוֹל שֶׁל הַכֶּלֶל
לְפָנֵי שְׂרַצְחוֹ^{טו}.

וְלָכֵן שָׁלַח לוֹ יִתְרוֹ לְמִשָּׁה, אִם אֵין אֶתְּהָ
יּוֹצֵא בְּגִינִי - בַּגְּלוּלִי, לָפִי שֶׁהִייתִי רוּצָה, וְאֵין
אֶתְּהָ רוּצָה לָתֵת לִי גְדֻלָּה כְּזוֹ לְכַבֵּדְנִי, מִפְּנֵי
שֶׁאֵף עַל פִּי שֶׁנִּתְכַפַּר חֲטָאֵי בְּמָה שֶׁנִּתְתִּי לָךְ
אֵת צְפוּרָה כְּנִ"ל, מִכֵּל מְקוֹם, אֵין רְאוּיָה
שֶׁאֲחֻזֵּר לְגְדוּלְתִי וְאֵהִיָּה נִקְרָא 'חֹתֵן הַמֶּלֶךְ',
מִכֵּל מְקוֹם, צֵא בְּגִין אֲשֶׁתְּךָ - צְפוּרָה, שֶׁהִיא

עח. מצינו בכמה מקומות בחז"ל, שמשם היה נחשב
כמלך, זה לשון הגמרא (זבחים קב, א), חמש שמחות
היתה אלישבע [בת עמינדב אחות נחשון, אשתו של
אהרן] יתירה על בנות ישראל [ביום שהוקם המשכן]
וכו', יבמה [משה שהיה אחי בעלה] מלך, ע"כ.
במדרש (שמו"ר, ב) איתא וזה לשונו, בא משה לירד,
סבור שהוא עושה אותו [את המשכן], קרא לו הקדוש
ברוך הוא, אמר לו, משה מלך עשיתך, אין דרך המלך
לעשות דבר, אלא גוזר ואחרים עושים, אף אתה אין לך
רשות לעשות דבר, אלא אמור להם והם עושים, ע"כ.
וזה לשון המדרש (במד"ר טו, יג), אמר לו הקדוש ברוך
הוא למשה, מלך עשיתך, שנאמר (דברים לג, ה) 'ויהי
בישורון מלך', מה מלך כשהוא יוצא תוקעין לפניו, אף
אתה 'עשה לך שתי חצוצרות כסף' (במדבר י, ב),
כשתניס את ישראל, יהיו תוקעין בהם והן מתכניסין,
ע"כ. [בהמקנה (קידושין לב, א ד"ה מלך) הקשה, ממה
שאמרו במכילתא (בפרשתינו מסכתא דעמלק פ"א),
שמשם היה עומד ומשמש בסעודה שעשה יתרו,
וקשה, שאם היה לו דין מלך, היאך היה מותר לו

הַעֲשֶׂרָה מֵאֲמֹרוֹת, שְׁהֵם זָרְעוּתוֹתַי שֶׁל
הַבֵּל שֶׁשְׁמֹרִים לוֹ מִשְׁשֶׁת יָמֵי בְּרֵאשִׁית.
וְאוֹמֵר 'בְּנִיָּה' (שְׁמוֹת יח, ו), וְלֹא בְּנִיָּה,
שְׁהוֹאִיל שְׁזָכָתָהּ הִיא לְהַעֲמִיד

רוֹצֵחַ (ה"ד), וְעֵינַי שָׁם. צֵא בְּגִין שְׁנֵי
בְּנֵיהַ, שְׁלֹא חָטְאוּ כָּלָל, וְאִדְרָבָא, מִן
הָרְאוּי הוּא לְקַבֵּץ הַמְּפֹזְרִים שֶׁכָּבַר נִדְחוּ
מִהַיְמִים הָרְאוּשׁוֹנִים, כְּמוֹ שֶׁפְּתַב שָׁם

זָרַע שְׁמֹשׁוֹן הַמְּבֹאֵר

זָרְעוּתוֹתַי - זרעו של הבל ששְׁמֹרִים לוֹ -
שהיו ראויים לצאת ממנו מִשְׁשֶׁת יָמֵי
בְּרֵאשִׁית³, אבל עכשיו באו הם לעולם
וניתקנו, על ידי צפורה אשת משה, והם
גרשוּם ואליעזר בניה.

ויש לבאר לפי זה הדרך, שבמה ששלח
יתרו למשה 'צא בגין שני בניה' נרמז ענין
נוסף, שנתכוין גם לומר לו שראוי שיצא
לכבוד צפורה מחמת שהולידה את בניה
אלו, וְאוֹמֵר - וכתוב בפסוק (שמות יח, ו) ³⁰
'וְאֶשְׁתְּךָ וְשְׁנֵי בְּנֵיךָ', וְלֹא כְּתוּב 'בְּנֵיךָ'³⁰,
נְתַחֲוֵן לומר לו שְׁהוֹאִיל שְׁזָכָתָהּ הִיא -

צִיּוֹנִים וּמְקוֹדוֹת

בסמוך) כתב וזה לשונו, ר'שני בניה' במקום דם
זרעיותיו, ע"כ. והמבואר מדברי רבינו, שבחטאו של
קין, מלבד עצם הריגת הבל, היו עוד שני חלקים.
א. גזילת התאומה השניה של הבל שהיתה אשתו.
ב. גרמת אבדון צאצאי הבל. וגזילת התאומה ניתקנה
במה שנתן יתרו את צפורה למשה, ואלו גרמת
אבדון הצאצאים ניתקנה על ידי הולדת עם צפורה.
פ. ראה לשון המשנה (מנהרין לו, א), שכן מצינו
בקיץ שהרג את אחיו, שנאמר (בראשית ד, י) 'דמי
אחיך' צועקים, אינו אומר 'דם אחיך', אלא 'דמי
אחיך', דמו ודם זרעותיו. פ. לשון הפסוק,
'וַיֹּאמֶר אֵל מֹשֶׁה אֲנִי חֲתָנְךָ יִתְרוֹ בָּא אֵלַיךְ וְאֶשְׁתְּךָ
וְשְׁנֵי בְּנֵיךָ צִפְרָה'. פ. כבר דקדק כן בזוהר
(בפרשתינו ט, ב), ופירש 'ואת שני בניה' וכי בניה
ולא בניו, אלא לפי שהיא היתה מטרחת עם בניה,
ומשה היה מסתלק והלך לו להתרבות בשכינתו
יתברך, ולכן קראם הכתוב 'בניה' ולא בניו. ולאחר
כך שנטל משה רשות מהשכינה והלך לקראתם, קראם
'בניו', כמו שנאמר (שם יח, ה) 'ויבא יתרו חותן משה
ובניו וגו' [על פי ביאור השל"ה (בפרשתינו, תורה אור
אות לד)]. ורבינו בחיי (שמות יח, ו) כתב וזה לשונו,
היה ראוי שיאמר 'ושני בניך', כשם שאמר 'חותןך'
ואשתך', אבל דרך הכתוב לייחס הבנים אל האשה,
וכן כתוב (בראשית מו, טו) 'אלה בני לאה', והבנות
לאב, כי כן כתוב (שם) 'ואת דינה בתו'. ובמדרש שכל
טוב (יח, ג) כתב וזה לשונו, לפי ששילחם מעליו

רוֹצֵחַ (ה"ד), שמי שגרם לתקלה גדולה
שנאבדה על ידו נפש אחת, אינו ראוי לחזור
לגדולתו, וְעֵינַי שָׁם.

מכל מקום, צֵא - יש לך לצאת בְּגִין שְׁנֵי
בְּנֵיהַ שֶׁלֹּא חָטְאוּ כָּלָל וּפִילּוֹ לֹא בַּגְּרַמָּא,
וְאִדְרָבָא, מִן הָרְאוּי הוּא לְקַרְבּוֹם וּלְהַחֲזִירֵם
אֵלַיךְ, כְּדִי לְקַבֵּץ כַּכָּן אֶל הַקְּדוּשָׁה, אֵת
הַנִּיצוּצוֹת הַמְּפֹזְרִים שֶׁל הַנִּשְׁמוֹת הַתְּלוּיִם
בַּהֶבֶל, שֶׁכָּבַר נִדְחוּ מִהַיְמִים הָרְאוּשׁוֹנִים
כִּשְׁהֵרַג קֵין אֵת הַבֵּל, שֶׁמַּחֲמַת הַרִיגְתּוֹ לֹא
בָאוּ נִשְׁמוֹת אֵלּוֹ לְעוֹלָם עַד עַכְשָׁיו, כְּמוֹ
שֶׁפְּתַב שָׁם הַעֲשֶׂרָה מֵאֲמֹרוֹת³⁰, שְׁהֵם

הואיל ובאה תקלה זו הגדולה על ידו, ע"כ. ואף
שהרמב"ם שם מדבר מרוצח עצמו, מכל מקום מחדש
רבינו, שהטעם שכתב הרמב"ם, 'הואיל ובאה תקלה
זו הגדולה על ידו', שייך גם במי שבגירמתו נהרג
אדם. [ראה מִגְן אַבְרָהָם (סימן קנג ס"ק מט), שגם בשאר
עבירות נוהג הדין שאלק חוזר לגדולתו. אך באליה
רבה (שם ס"ק לה) נחלק עלי, דהוּקָא לגבי רציחה
כתב הרמב"ם שאינו חוזר לגדולתו, עיי"ש. אך מכל
מקום יש לומר, שגם האליה רבה מודה, שגרמא של
רציחה נחשב כרציחה לענין זה. וצ"ע]. אמנם
לכאורה יש להקשות על דברי רבינו, שהרמב"ם
מדבר מרוצח בשוגג שנאבדה על ידו נפש אחת, אבל
תאומתו של הבל מה היתה יכולה לעשות, שהרי אף
אם באה על ידה תקלה, כאנוס יחשב לה, ומדוע
התאומה תיענש על כך. ואולי יש לומר, שסובר
רבינו, שגם היא פשעה במה שלא הצניעה את עצמה
כדי שלא יתן קין בה את עינו, שבוז גרמה שיהרוג
קין את הבל כדי שישאנה. וסובר רבינו, שמלשון
הרמב"ם מוכח, שגם גרמא של רציחה נחשב
כרציחה, לענין שאינו חוזר לגדולתו.
ע. לשון העשרה מאמרות, נקטינן שקין גזל
תאומתו של הבל, ויתרו הושיב משה וצפורה
באפיון [בחופה], ואמר לו בחורב 'צא בניך אשתך',
ועל דם זרעיותיו אמר לו 'ושני בניה עמה', שהיו
שמורים לה מששת ימי בראשית, וזכית בהם, ע"כ.
וגם בשל"ה (שמות, תורה אור אותיות י"א, הובא לעיל

אוֹתָם הַזְרָעִיּוֹת, רְאוּיָהּ הִיא לְכַבֹּד גְּדוֹל שְׂתַצֵּא הַפְּסָדָה בְּשִׁכְרָה.

זרע שִׁמְשׁוֹן הַמְּבֹאֵר

שמגיע לה, מפני שחזרה והעמידה את זרעו של הבל. ולכן, ראוי לך לצאת לכבוד אשתך, בשכר שהולידה והעמידה את שני בניה, שבכך עשתה תיקון לנשמות של זרעו של הבל שנתפזרו בהריגת הבל, ולכך דקדק לומר - שני 'בניה', כי רצה לרמוז על כך שהיא ראויה לכבוד מפני שהיא ילדה ב' בנים, ובכך חזרה להעמיד את זרעו של הבל.^{פג}

צפורה אשת משה, שהיתה אחותו של הבל בגלגול הראשון, הִתְעַמֵּיד אוֹתָם הַזְרָעִיּוֹת - שהבנים גרשום ואליעזר שהולידה, היו במקום זרעו של הבל שלא זכה להעמיד, ולכן רְאוּיָהּ הִיא לְכַבֹּד גְּדוֹל שְׂתַצֵּא הַפְּסָדָה בְּשִׁכְרָה - שינוכה ממנה ההפסד המגיע לה משום שגרמה להריגת הבל בגלגולה הקודם, כשהיתה התאומה היתירה של הבל, עבור השכר

ציונים ומקורות

מתגיר כדי לזכות לכבוד וגדולה, לפי שאני יודע שהוא מתגיר לשם שמים, ועל כן תקבלו ותגירו. ד. יתרו חשש שלא ירצה משה לקבלו, מפני שמתגיר כדי לזכות לכבוד, ועל כן שלח למשה, את אשתך תוכל לקרב מבלי חשש, שנתגיירי קודם שזכו ישראל לכבוד. ואם אינך חפץ לקרבה, שכבר פרשת ממנה, מכל מקום 'צא בגין שני בניה', שהם בניך, והם ישראלים גמורים. ה. יתרו החמיר על עצמו, שלא להכנס במחנה לוויה לפני שהתגיר, וביקש ממשה שיצא לקראתו מן המחנה. ו. יתרו חשש שרק את הערב רב גייר משה, לפי שבאו מיד ביציאת מצרים כשלא זכו ישראל לכל כך גדולה וכבוד, שפחדו מרדיפת המצריים ומעמלק, ועוד לא זכו למן לבאר ולתורה. אבל יתרו שבא אחרי טביעת המצריים בים סוף ומלחמת עמלק, וכשכבר ירד המן, וניתן להם הבאר וקיבלו התורה, חשש שיחשוב משה שמתגיר רק משום כבוד. ז. טעם נוסף, יתרו חשש משה לא יקבלו, משום שהיה גלגול קין שהרג את הבל, ומשה היה גלגול הבל. ואף שכבר נתכפר חטא קין על ידי צפורה [ראה להלן], מכל מקום חשש שינהגו בו כרוצח בשוגג החוזר לביתו לאחר מיתת הכהן גדול, שאינו חוזר לגדולתו. וממילא לא ירצו שיתכבד ויאמר שהוא 'חותן המלך' [משח]. ח. לפי דרך זו, אמר לו 'אם אין אתה יוצא בגיני, צא בגין אשתך', שצפורה היא גלגול התאומה היתירה של הבל ואשתו, שעבורה הרג קין את הבל וגזלה ממנו, וגזילה זו נתקנה במה שנתנה יתרו למשה לאשה, ומחמת כן ראוי לך לצאת בשבילה ולכבדה. ט. אפשר שלא יחפוץ משה לצאת בגין צפורה, שהיא גרמה התקלה לקין, ואינה ראויה לחזור לגדולתה. י. ביאור 'ואם אין אתה יוצא בגין אשתך', צא בגין שני בניה', שבלידת בני צפורה, ניתקן הפגם של אבדון צאצאי הבל בהריגת הבל, וראוי לקרבים ולקבצם. ועוד, שמחמת התיקון שנעשה על ידי לידתם, ראויה גם צפורה שהולידה אותם, שאתה תצא לכבודה.

בעצתו של אהרן, וגדלו אצל אמם, לפיכך קוראם הכתוב 'בניה'. וכמשכיל לדוד כתב וזה לשונו, ואפשר דדרשינן הכי [שאמר לו, ואם לאו, צא בגין שני בניה], מדכתיב 'ושני בניה עמה', דנראה לכאורה דהוה עדיף טפי לומר 'ושני בניך'. אלא הכי קאמר יתרו, 'ואשתך' כלומר, צא בגין שהיא אשתך דידך, וכן אשה על בעלה, ואם לאו, צא בשביל שני בניה, שהיא ילדה וגידלה אותם, ואילו אין לך עליה אלא דבר זה, די לצאת כנגדה, וכשהיא דאמרינן בגמרא (יבמות סג, א), די לנו שמגדלות בנינו, ע"כ. וזה לשון האלשיך, לזה אמר 'וצאת שני בניה'. כנודע, כי הנה האשה מוצאת חן בעיני אישה על ידי בניה, וזהו אומרו 'בניה', ולא בניו, ע"כ. וזה לשון הגור אריה, ולפיכך שלח לו יתרו 'צא בגיני', שלא יאמרו שאתה מתבייש ממני שאני גוי, ואין אני ראוי להדבק בשכינה, ויהיה זה גנאי לי. ואם אין [אתה] מקפיד עלי 'צא בגין אשתך', שלא יאמרו מי מתיר אותה לך, שהיא גויה. ואם אין אתה מקפיד עליה, שתוכל לגרשה, 'צא בגין שני בניה', שיאמרו ולך גויה חס ושלום, כמוה (קידושין סח, ב), לכך 'צא בגין שני בניה', והיינו דקאמר 'בניה' ולא 'בניך'. פג. מדברי רבינו מבואר ביאור נוסף, שמה שאמר יתרו בסוף דבריו, 'ואם לאו צא בגין שני בניה', היינו שבעבור שני בניה, ראוי לך לצאת לקראת צפורה אשתך שהולידה והעמידה אותם. וכך מבואר גם במשכיל לדוד שהובא מעיל. תמצית הדרוש: ביאור אריכות לשון המדרש - א. הקב"ה אמר למשה, 'אני הוא שבראתי את העולם' בעשרה מאמרות, המורים על מדת הרחמים, ותשלום שכר טוב לצדיקים. ולכן עלי לשלם שכר טוב ליתרו, בשביל שברח מצעצת פרעה. ועל כן קרבהו וגיירהו. ב. הקב"ה אמר למשה, אל תשתדל שלא יתגירי, ותודיע לו חומר עונשי ביטול המצוות, שאדרכה, צויתי לקרבים, על ידי שיגידו להם המצוות הקלות. ג. עוד אמר הקב"ה למשה, אל תחשוש שיתרו

יט

שְׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל כָּל פְּנִימֵי רוּצָה
בְּכֹד, לֹא רָצָה לְמֵאֵן יוֹתֵר. אֲלֵא
דְקָשָׁה, דְּאִי הֲכִי, בְּתַחֲלָה גְּמִי הָיָה לוֹ
לְהִבִּין שְׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא יוֹדֵעַ שְׁכָבֵר
הַגְּבִיל אֶת הָעַם, וְאַפְּלוּ הֲכִי אָמַר לוֹ
(שם פסוק כא) 'רַד הָעֵד בְּעַם', וְלֹא הָיָה
לוֹ לְסַרְבֵּי.

'וַיֹּאמֶר אֵלָיו ה' לָךְ רַד וְעֲלִיתָ אִתָּהּ
וְאַהֲרֹן עִמָּךְ' וְכו' (שמות יט, כד).
צָרִיךְ עֵינֵינוּ, מֵאִי קָסְבֵר מִשָּׁה שְׁבַתְחָלָה
מֵאֵן לְרַדָּת, בְּאָמְרוֹ (שם פסוק כג) 'לֹא יוּכַל
הָעַם', וְאַחַר כֵּךְ בְּשִׁחְזוֹר לֹמַר לוֹ 'לָךְ
רַד', מִיָּד יֵרַד.
וְלְכַאֲזָרְהָ יֵשׁ לֹמַר, שְׁכַשְׂרָאָה

פסוק 'ויאמר
אליו ה' לך
רד ועלית
אתה ואהרן
עמך'

זרע שְׁמֻשׁוֹן הַמְּבִאָר

יט

ירידת משה מן ההר כדן היוצא מבית הכנסת

נוסף למשה בציווי השני שמחמת כן ירד
מיד¹.

וְלְכַאֲזָרְהָ יֵשׁ לֹמַר, שְׁכַשְׂרָאָה מִשָּׁה
לאחר שכבר סירב לירד ולהתרות שנית,
שְׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל כָּל פְּנִימֵי עוֹדֵנוּ
רוּצָה בְּכֹד שִׁירַד, שׁוֹב לֹא רָצָה לְמֵאֵן יוֹתֵר
לְדַבְּרֵנוּ שֶׁל הַקַּב"ה. אֲלֵא דְעֵדִינֵינוּ קָשָׁה,
דְּאִי הֲכִי שֶׁלֹּא הִתְהַלַּח לְמִשָּׁה סִיבָה מִחֻדְשֵׁת
לְחֻזּוֹר בּוֹ מִסִּירוּבוֹ, אֲלֵא מִחֻמַּת שְׂרָאָה
שֶׁהַקַּב"ה עוֹדֵנוּ רוּצָה בְּכֹד שִׁירַד, אִם כֵּן כִּבֵּר
כְּשֶׁנִּצְטוּהוּ בְּתַחֲלָה לְרַדָּת, גְּמִי הָיָה לוֹ לְמִשָּׁה
דְּהִבִּין שְׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא יוֹדֵעַ שְׁכָבֵר
הַגְּבִיל וְהִתְרָה מִשָּׁה אֶת הָעַם לְבַל יַעֲלוּ
בְּהַר, וְאַפְּלוּ הֲכִי אָמַר לוֹ הַקַּב"ה לְמִשָּׁה (שם
פסוק כא) 'רַד הָעֵד בְּעַם' פֶּעַם נוֹסֶפֶת, וְאִם כֵּן
לֹא הָיָה לוֹ לְמִשָּׁה לְסַרְבֵּי לְקִיּוּם אֶת הַצִּיּוּוֹ
שֶׁל הַקַּב"ה.

מדוע סיבב משה בתחילה לירד אל העם

כתוב בפסוק (שמות יט, כד), 'וַיֹּאמֶר
אֵלָיו ה' לָךְ רַד וְעֲלִיתָ אִתָּהּ וְאַהֲרֹן עִמָּךְ'
וְכו', וּפִירֵשׁ רַש"י שְׁעֵנִין הִירִידָה הִיָּה
כְּדִי לְהִתְרוֹת בְּעַם שֶׁלֹּא לְעֻלוֹת בְּהַר.
וְצָרִיךְ עֵינֵינוּ, מֵאִי קָסְבֵר מִשָּׁה, שְׁבַתְחָלָה
כְּשֶׁצִּיּוּהוּ הַקַּב"ה (שם פסוק כא) 'וַיֹּאמֶר ה'
אֵל מִשָּׁה רַד הָעֵד בְּעַם פֶּן יִהְרָסוּ אֵל ה'
לְרִאוֹת וְנִפְּל מִמֶּנּוּ רַב', מֵאֵן לְרַדָּת
וְלִהְתְרוֹת בְּעַם, בְּאָמְרוֹ לְפָנֵי הַקַּב"ה (שם
פסוק כג) 'לֹא יוּכַל הָעַם לְעֻלוֹת אֵל הַר סִינַי
כִּי אִתָּהּ הִעֲדָתָהּ בְּגוֹרָה², וְאִילוּ אִחַר כֵּךְ
בְּשִׁחְזוֹר הַקַּב"ה לֹמַר לוֹ 'לָךְ רַד' לְהִתְרוֹת
בְּהֵם שְׁנִית, מִיָּד יֵרַד וְהִתְרָה בְּהֵם, כְּמוֹ
שֶׁכְּתוּב בְּסוּמָךְ (שם פסוק כה) 'יֵרַד מִשָּׁה
אֵל הָעַם וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם הִתְרָאָה זֶה', וְמֵה

צִיּוּנִים וּמְקוֹרוֹת

מעשה וחזרין ומזרזין אותו בשעת מעשה. וראה גם
באבן עזרא (שמות יט, כג) ובדעת זקנים (שם פסוק כא)
בביאור טענת משה ומה השיב לו הקב"ה.
ה. והיינו שמתחילה סבר משה שהקב"ה ביקש ממנו
שירד כדי להתרות את העם, ועל כן אמר משה לפני
הקב"ה שכבר התרה בהם ואין לו צורך לרדת, אמנם
כשחזר הקב"ה וביקש ממנו שוב לרדת, אז הבין
משה שאף שכבר התרה בהם מכל מקום חפץ הקב"ה
שירד ויוסיף להעיד בהם, ואז ירד משה. 1. כי
באמת לא נוסף חידוש בציווי השני על פני הציווי

א. לשון הפסוק, 'ויאמר אליו ה' לך רד ועלית אתה
ואהרן עמך והפננים והעם אל יהרסו לעלות אל ה' פן
יפרץ בם'. ב. לשון הפסוק, 'ויאמר משה אל
ה' לא יוכל העם לעלות אל הר סיני כי אתה העדתה
בנו לאמר הגבל את החר וקדשתו'. ופירש רש"י, 'לא
יוכל העם', איני צריך להעיד בהם, שהרי מותרין
ועומדין הם היום שלושתי ימים, ולא יוכלו לעלות
שאינ להם רשות. ג. רש"י. ד. ובאמת
נראה שרש"י הרגיש בתמיהה זו, ופירש שנתכוון
הקב"ה להודיע למשה, שמזרזין את האדם קודם

הַכְּנָסֶת אֶל יַפְסִיעַ פְּסִיעָה גָּסָה, וְלֹא
אֲמַרן אֱלֹא לְמִיפֵק, אֲבָל לְמִיעַל, כָּל שֶׁבֶן
דְּרַהֲיֻטְנָא. וְלִחַד פִּירוּשָׁא פֶּרֶשׁ הֶרִי"ף (על
עין יעקב שם ד"ה אל יפסיע), לֹא אֲמַרן אֱלֹא
שֶׁכּוֹנְתוּ לְצֵאת לְגַמְרִי, אִזּוּ אֶל יַפְסִיעַ
פְּסִיעָה גָּסָה, אֲבָל אִם כּוֹנְתוּ לְחֹזֵר לְבֵית
הַכְּנָסֶת, כָּל שֶׁבֶן דְּרַהֲיֻטְנָא, כְּדֵי לְחֹזֵר
יִוֹבֵן יוֹתֵר מֵהָר.

וְעוֹד, לָמָּה הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא
בַּפְּעַם הַזֹּאת אָמַר לוֹ
'וְעֲלִית אִתָּה וְאַהֲרֹן עִמָּךְ', שֶׁנֶּרְאָה
שְׁמִשָּׁה הָיָה מְתִירָא פְּנֵי לֹא יִרְצָה
שְׂיַעֲלָה עוֹד, אֲבָל עִתָּה שֶׁהִבְטִיחוּ
שְׂיַעֲלָה לֹא מֵאֵן יִוֹרֵד.
בְּמֵאֵי דְאֲמַרִּינָן בְּפֶרֶק קַמָּא
דְּכִרְכּוֹת (ו, ב), הִיּוּצֵא מִבֵּית

זרע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבֹאֵר

בגמרא בְּפֶרֶק קַמָּא דְּכִרְכּוֹת (ו, ב), הִיּוּצֵא"
מִבֵּית הַכְּנָסֶת, אֶל יַפְסִיעַ בִּיציאתו פְּסִיעָה
גָּסָה כְּבוֹרַח מִבֵּית הַכְּנָסֶת, וְלֹא אֲמַרן אֱלֹא
לְמִיפֵק - ולא נאמר איסור זה אלא ביציאה
מִבֵּית הַכְּנָסֶת, אֲבָל לְמִיעַל - בכניסתו לבית
הַכְּנָסֶת, כָּל שֶׁבֶן דְּרַהֲיֻטְנָא - בודאי שגם אני
בעצמי הייתי רץ. וְלִחַד פִּירוּשָׁא פֶּרֶשׁ הֶרִי"ף
(על עין יעקב שם ד"ה אל יפסיע), לֹא אֲמַרן
שֶׁאִסּוּר לְרוּץ, אֱלֹא כְּשֶׁכּוֹנְתוּ הֵיא לְצֵאת
לְגַמְרִי וְלֹא לְחֹזֵר מִיֵּד לְבֵית הַכְּנָסֶת, אִזּוּ אֶל
יַפְסִיעַ פְּסִיעָה גָּסָה, כִּי דוּמָה הוּא שְׁעֵמִידַת
בֵּית הַכְּנָסֶת חֲשׂוּבָה עֲלֵיו כְּמִשׁוּי, אֲבָל אִם
כּוֹנְתוּ לְחֹזֵר מִיֵּד לְבֵית הַכְּנָסֶת, כָּל שֶׁבֶן
דְּרַהֲיֻטְנָא - בודאי ראוי לרוץ גם ביציאה,
כְּדֵי לְחֹזֵר לְבֵית הַכְּנָסֶת יוֹתֵר מֵהָר.

הטעם לתוספת הצווי 'ועלית אתה ואהרן'

וְעוֹד יֵשׁ לַהֲקִשׁוֹת, לָמָּה הוּסִיף הַקְּדוּשׁ
בְּרוּךְ הוּא בַּפְּעַם הַזֹּאת וְאָמַר לוֹ 'לֵךְ רֵד
וְעֲלִית אִתָּה וְאַהֲרֹן עִמָּךְ', שֶׁנֶּרְאָה מִכֵּן
שֶׁפִּירֵשׁ לוֹ ה' שִׁישׁוּב לְעֵלוֹת אֶל הָהָר, שְׁטַעַם
סִירוּבוֹ שֶׁל מֹשֶׁה מִתְחִילָה הִיָּה, לְפִי שְׁמִשָּׁה
הָיָה מְתִירָא פְּנֵי לְכַשִּׁירֵד מִן הָהָר, שׁוֹב לֹא
יִרְצָה הַקִּב"ה שְׂיַעֲלָה עוֹד, וְלִכֵּן מֵיֵאֵן
בְּתַחֲלִילָה לְרֵדֵת לְהַתְרוֹת בַּעַם, אֲבָל עִתָּה
שֶׁהִבְטִיחוּ הַקִּב"ה שְׂיַעֲלָה, שׁוֹב לֹא מֵאֵן,
וְיִרֵד לְהַתְרוֹת בְּהֵם וְחֹזֵר וְעֵלָה, וְיֵשׁ לְהַבִּין
מִדּוּעַ חֲשַׁשׁ מֹשֶׁה שִׁימְנַע מִמֶּנּוּ ה' לְשׁוֹב
וְלְעֵלוֹת.

ביציאה במרוצה מִבֵּית הַכְּנָסֶת כְּשֶׁדַּעַתוֹ לְחֹזֵר

וְיִוֹבֵן הָעֵינִין, בְּהַקְדָּם מֵאֵי דְאֲמַרִּינָן

צִיּוֹנִים וּמְקוֹדוֹת

וְלְחֹזֵר מִיֵּד לְבֵית הַכְּנָסֶת, אִזּוּ יֵשׁ לוֹ לְפַסּוּעַ פְּסִיעָה
גָּסָה לְמַהֵר לְבֵית הַכְּנָסֶת, כִּי כָל עוֹד שְׁמַמְהָר
לְפַסּוּעַ לְצֵאת הוּא מְמַהֵר כְּדֵי לְחֹזֵר מִיֵּד לְבֵית
הַכְּנָסֶת, ע"כ. וְכֵן פִּירֵשׁ גַּם בְּשֵׁל"ה (שַׁעַר הָאוֹתִיּוֹת אוֹת
הַקִּו"ף ד"ה קְדוּשָׁה), וְכֵן פֶּסֶק בְּמִגַּן אֲבֵרָהּ (סִימָן צ ס"ק
כו), י. וְבִדּוּמָה לִזְהָ כָּתוּב גַּם בְּמַהֲרָש"א (ח"א
בְּרֻכּוֹת שֶׁם ד"ה לא) וְזֶה לְשׁוֹנוֹ, לֹא אֲמַרן אֱלֹא לְמִיפֵק
כִּי, רַב הוּנָא נִמְי לֹא אָמַר אֱלֹא הִיּוּצֵא, דְּהֵינּוּ לְמִיפֵק,
אֱלֹא דְהַכִּי קֵאמַר, לֹא אֲמַרן אֱלֹא הִיּוּצֵא מִבֵּית הַכְּנָסֶת
עַל מַנֵּת לְמִיפֵק, דְּהֵינּוּ לְעֵשׂוֹת צִרְכֵּי בַחוּץ, אֲבָל
הִיּוּצֵא מִבֵּית הַכְּנָסֶת כְּדֵי לְמִיעַל לְבֵית הַמְדֻרָשׁ, וְלִזְהָ
מִה שְׁכָתוּב (תְּהִלִּים פד, ח) "לִכּוֹ מַחִיל אֶל חִיל", וְדֵאִי
מְצוּהָ לְמִירֵהָ גַם מִבֵּית הַכְּנָסֶת, שֶׁנֶּאֱמַר "נִרְדַּפָּה
לְדַעַת אֶת ה'", דְּהֵינּוּ לְלַמּוֹד תּוֹרָה בְּבֵית הַכְּנָסֶת.

הַרְשָׁאוֹן, וְאִין זֶה מִן הָרֵאוּי שֶׁלֹּא יִהְיֶה מֹשֶׁה נִשְׁמַע
לְדַבֵּר ה' אֱלֹא אִם יִצְוֶה אוֹתוֹ ב' פְּעַמִּים.
ז. וְרֵאָה בְּדַעַת זְקִינִים (שְׁמוֹת טי כא) שְׁעַמְד גַּם כֵּן
בְּבִיאוֹר תּוֹסַפֵּת צְוִי זֶה. ח. לְשׁוֹן הַגְּמָרָא, אָמַר
רַבִּי חֲלָבּוֹ אָמַר רַב הוּנָא, הִיּוּצֵא מִבֵּית הַכְּנָסֶת אֶל
יַפְסִיעַ פְּסִיעָה גָּסָה. אָמַר אֲבִי לֹא אֲמַרן אֱלֹא לְמִיפֵק,
אֲבָל לְמִיעַל מְצוּהָ לְמִירֵהָ, שֶׁנֶּאֱמַר (הוֹשֵׁעַ ו, ג) "נִרְדַּפָּה
לְדַעַת אֶת ה'". [נֶאֱכַן בְּעִין יַעֲקֹב הַנּוֹסֵחַ הוּא כְּמוֹ
שְׁכָתוּב רַבְנּוּ כָּל שֶׁכֵּן דְּרַהֲיֻטְנָא]. ט. זֶה לְשׁוֹן
הֶרִי"ף, וְיֵשׁ מִן שְׁפִירֵשׁ, הוּא הִיּוּצֵא כְּדֵי
לְלַכֵּת לְדַרְכוֹ, וְאִין בְּדַעַתוֹ לְצֵאת כְּדֵי לְחֹזֵר מִיֵּד, וְלִזְהָ
אָמַר לְמִיפֵק דּוּקָא הוּא שֶׁהוֹזְהַר שֶׁלֹּא לְפַסּוּעַ פְּסִיעָה
גָּסָה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִרְאֶה שְׁעֵמִידַת בֵּית הַכְּנָסֶת דּוּמָה עֲלֵיו
כְּמִשׁוּי. אֲבָל הִיּוּצֵא מִבֵּית הַכְּנָסֶת, וְבְדַעַתוֹ לְמִיעַל

וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁהֵבִין שׁוֹ הַיְתָה
 וְרֵאת מִשָּׁה, בַּפֶּעַם הַשְּׁנִית
 אָמַר לוֹ 'וְעֲלִית אִתָּה וְאַהֲרֹן' וְכוּ',
 כְּלוֹמַר, הוֹאִיל שֶׁפְּנוּתְךָ לְחֹזֵר, תּוּכַל
 לָרֶדֶת בַּפְּסִיעָה גְּפָה וּבְמַרוּצָה, וְלִמְד לוֹ
 אֵז פְּרוּשׁ זֶה.

וְאַף כָּאן, מִשָּׁה מִתְחַלָּה לֹא הָיָה רוּצָה
 לִירֵד, לְפִי שֶׁהָיָה נוֹסֵעַ מִלְּפָנָי
 הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְצָרִיךְ לוֹ לִירֵד בְּנַחַת,
 וַיִּשְׁהֵא זְמַן הַרְבֵּה, וְהָיָה מִתְנַרֵּא פֶּן בֵּין כֶּף
 וּבֵין כֶּף הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא יִתֵּן הַתּוֹרָה,
 וּמִשׁוֹם הֵכִי לֹא הָיָה רוּצָה לָרֶדֶת.

זרע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבֹאֵר

וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁהֵבִין שׁוֹ הַיְתָה
 וְרֵאת מִשָּׁה, לְפִיכֵךְ כִּשְׁהוֹסִיף לְצוּתוֹ
 בַּפֶּעַם הַשְּׁנִית 'לֶךְ רֵד', אָמַר לוֹ 'וְעֲלִית
 אִתָּה וְאַהֲרֹן' וְכוּ' תִּיכֵף לְאַחַר הַהִתְרַאָּה
 בַּעַם, כְּלוֹמַר, הוֹאִיל שֶׁפְּנוּתְךָ לְחֹזֵר
 כִּמְצוּת ה' תִּיכֵף לְאַחַר הִירִידָה, תּוּכַל
 לָרֶדֶת בַּפְּסִיעָה גְּפָה וּבְמַרוּצָה כְּדֶרֶךְ
 הַיּוֹצֵא מִבֵּית הַכִּנְסֵת וּדְעוּתוֹ לְחֹזֵר, וַיְהִי
 סִיפֵק בִּידֶךְ לְמַהֵר וּלְשׁוּב לְקַבֵּל הַתּוֹרָה,
 וְלִמְד לוֹ אֵז הַקַּב"ה לְמִשָּׁה פְּרוּשׁ זֶה, -
 שֶׁהַיּוֹצֵא מִבֵּית הַכִּנְסֵת עַל מִנַּת לְחֹזֵר,
 מְצוּה לְרוּץ.¹⁷

משה חשש פן יחמיץ בירידתו את מתן תורה

וְאַף כָּאן יְבוֹאֵר בְּאוֹפֵן זֶה, כִּי מִשָּׁה
 מִתְחַלָּה לֹא הָיָה רוּצָה לִירֵד מִהֶהָר, לְפִי
 שֶׁבִירִידתוֹ הָיָה נוֹסֵעַ - נִפְרֵד וַיּוֹצֵא מִלְּפָנָי
 הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הַשּׁוֹכֵן עַל הָהָר, וּמִשׁוֹם
 כִּךְ צָרִיךְ לוֹ לִירֵד מִן הָהָר בְּנַחַת, כְּדִין
 הַיּוֹצֵא מִבֵּית הַכִּנְסֵת, וּמִתּוֹךְ כִּךְ וַיִּשְׁהֵא זְמַן
 הַרְבֵּה בִירִידתוֹ, וְהָיָה מִתְנַרֵּא פֶּן בֵּין כֶּף וּבֵין
 כֶּף בַּעֲדוֹ מִתְעַכֵּב בִירִידתוֹ, הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ
 הוּא יִתֵּן אֶת הַתּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל¹⁸, וְנִמְצָא שֶׁהוּא
 מַחְמִיץ אֶת מִתֵּן תּוֹרָה¹⁹, וּמִשׁוֹם הֵכִי לֹא הָיָה
 רוּצָה לָרֶדֶת מִן הָהָר קוֹדֵם שֶׁתִּינַחַת הַתּוֹרָה.²⁰

צִיּוּנִים וּמְקוֹדוֹת

הַדֶּרֶךְ מֵה שֶׁכָּתַב הֶרֶב מְאוּשְׁפִיעִין וְצ"ל בְּמִתּוֹק מִדְּבַשׁ
 (ח"ג עֲמוּד תַּפּוֹ) שֶׁאִם הִיָּה כִּךְ הִיָּה נִפְסֵד לִיְמוּד זְכוּת
 שֶׁל מִשָּׁה עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּחִטָּא הֶעֱגַל, שֶׁטַעַן מִשָּׁה
 'לִי צוּיָת וְלֹא לָהֶם' כִּמְבוֹאֵר בְּמִדְרַשׁ (שְׁמוֹת רַבָּה מו,
 ט). יג. וְלִכֵּן כִּשְׁאֵמַר לוֹ הַקַּב"ה 'רֵד הַעַד בַּעַם',
 לֹא רָצָה לָרֶדֶת. יד. וּבִכֵּן מִיּוֹשֶׁבֶת תְּמִיחַת רַבְנוּ,
 כִּי הִטְעַם לְסִירּוּבוֹ שֶׁל מִשָּׁה לָרֶדֶת מִן הָהָר, הִיָּה
 מִשׁוֹם שְׁנִתְיִירָא שְׁמָא מִתּוֹךְ יִרִידתוֹ מִן הָהָר בְּנַחַת
 יַחְמִיץ אֶת קַבֵּל הַתּוֹרָה, וְלֹאֲחַר שֶׁנִּצְטוּוּהָ גַם עַל
 הַחֹזֵר אֶל הָהָר, מִמִּילָא הִיָּה רִשְׁאֵי לִירֵד בְּמַרוּצָה
 וּלְשׁוּב מִיֵּד בְּלִי לְהַתְמַהֵמָה, וְשׁוּב הִיָּה יְכוּל לִירֵד כִּי
 כִּבְר אֵין לוֹ מֵה לְחַשׁוּשׁ שְׁמָא יִפְסִיד.

יא. וְאֵף שֶׁלֹּא הִיָּה מִשָּׁה בְּרֵאשׁ הָהָר בְּשַׁעַת עֶשְׂרֵת
 הַדְּבָרוֹת, כִּמְבוֹאֵר בְּמִדְרַשׁ (שְׁמוֹת רַבָּה כח, א) שֶׁלְּפִיכֵךְ
 הַצְּטוּוּהָ 'לֶךְ רֵד' כְּדִי שֶׁלֹּא יִטְעוּ לומר שֶׁמִּשָּׁה הוּא
 הַמְּדַבֵּר אֵלֵיהֶם מֵרֵאשׁ הָהָר עֶשְׂרֵת הַדְּבָרוֹת, מְכַל
 מְקוֹם הָרִי הִיָּה מְקוֹמוֹ לְפָנִים מִמְחִיצַת כּוֹלֵם (רִש"י
 יתרו יט, כד), וְהִיָּה חוֹשֵׁשׁ שְׁמָא מַחְמַת יִרִידתוֹ לֹא
 הִיָּה סִיפֵק בִּידוֹ לְחֹזֵר לְמְקוֹמוֹ הַמִּיּוּחָד, וְעַל כִּךְ
 נִאֲמַר לוֹ שְׁכִינֵן שִׁירִידתוֹ הִיָּה עַל מִנַּת לְשׁוּב, מוֹתֵר
 הוּא לְרוּץ גַם בְּדֶרֶךְ יִרִידתוֹ וְכִדְלַהֲלֵן בְּהַמֶּשֶׁךְ דְּבָרֵי
 רַבְנוּ. עַל פִּי יִפָּה קוֹל (לְכַעַל הִיָּפָה תּוֹאֵר, שִׁיר הַשִּׁירִים
 רַבָּה עֲמוּד מֵה, ב) בְּבִיאור סְתִירַת הַמְּדַרְשִׁים הִיָּכֵן הִיָּה
 מִשָּׁה בְּשַׁעַת מִתֵּן תּוֹרָה. יב. וְרֵאָה עוֹד עַל זֶה

לפרטים: ארץ ישראל 02-80-80-500 05271-66450

ארה"ב 347-496-5657

ניתן להשיג בכל חנויות הספרים

הביאו ברכה לביתכם